

Restituiri

■ Pitești ■

Revistă document a Centrului Cultural Pitești

Anul XIX ■ Nr. 3 (61)/2021

Serie nouă ■ 4 lei

Crucea de unde incepea drumul pe Muscele către Targoviște

Cruce la intersecția drumul vechi cu cel dinspre Bilcești

200 de ani de la zavera lui Tudor Vladimirescu

Vezi pag. 14-16

Ansablu de cruci în Mioarele pe drumul vechi

Sumar

STUDII

dr. Marius ANDREESCU, *Filosofi români - mărturisitori ai dreptei credințe ortodoxe.*
Nae Ionescu, Nichifor Crainic, Mircea Vulcănescu

FILE DE ISTORIE

Mariana Paula LIMBĂLATĂ, *Boierii Golești din prima jumătate a secolului al XVII-lea.*
De la Neacșa la Vișa din Golești (perioada boierilor Golești - Brâncoveni)

prof. Claudiu CĂLCÎL, *Tudor Vladimirescu și orașul Câmpulung – întrebări care și-au găsit răspunsuri*

drd. Octavian DĂRMĂNESCU, *Vechi acte din Pitești (I)*

Aurel RADU, *Situația edilitar-urbanistică a orașului Pitești în anul 1905*

prof. dr. Elena ȘTEFĂNICĂ, *Copil, dușman al poporului- Interviu cu doamna profesor*
Lăcrămioara Stoenescu, urmașă de fost deținut politic

MEMORII

Jean DUMITRAȘCU, *Ion Nania, fost redactor-șef al revistei „Restituiri Pitești”*

Restituiri Pitești

CONSILIUL ȘTIINȚIFIC:

conf. univ. dr. habil Claudiu NEAGOE
cercet. șt. III dr. Oana Andreia SÂMBRIAN
lect. univ. dr. Marius ANDREESCU
conf. univ. dr. Constantin BĂRBULESCU

COLECTIVUL DE REDACȚIE:

Redactor-șef: dr. Marin TOMA
Secretar de redacție: Simona FUSARU

REDACTORI:

prof. dr. Elena ȘTEFĂNICĂ
drd. Octavian DĂRMĂNESCU
drd. Adelina-Elena SORESCU
Aurel RADU

RELAȚII CU PUBLICUL: Carmen SAITA

ADRESA REDACȚIEI:

Centrul Cultural Pitești,
Calea Craiovei, nr. 2 (Casa Cărții)
Tel./fax.: 0248 219976
www.centrul-cultural-pitesti.ro
e-mail: restituiripitesti@gmail.com

Revista *Restituiri Pitești* apare trimestrial sub egida Consiliului Local și a Primăriei Pitești. Revista publică articole pe teme de istorie universală și românească, sociologie politică, antropologie socială și culturală, precum și documente variate din Arhivele Naționale ale Statului, Arhivele Militare Române și arhive personale.

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor revine în totalitate autorilor (art. 206 C.P.).

Reproducerea articolelor sau a documentelor publicate se poate face numai cu indicarea autorului articolului și a titlaturii revistei.

Textele și fotografiile aduse în redacție nu se înapoiază.

ISSN: 1583-5863

Editor - Centrul Cultural Pitești

Tiparul executat la TIPARG S.A.

Filosofi români - mărturisitori ai drepte credințe ortodoxe. Nae Ionescu, Nichifor Crainic, Mircea Vulcănescu

dr. Marius ANDREESCU

I. Argument

Întrebările ce se pun mai ales la răscrucea timpurilor, a secolelor și milenilor sunt frecvent legate de filosofie. Încă în protoistorie meditația asupra Universului și a locului omului în cadrul acestuia a fost filosofică. Mereu au fost întrebări precum: avem nevoie de filosofie, este ea o formă de cultură?; face ea parte din structura înaltei spiritualități umane?; poate ea să pătrundă tainele transcendentalității?; se confundă filosofia cu știința, arta, religia sau cu viziunea despre lume a simțului comun, și dacă nu, cum se manifestă ea în mod autonom?; care este astăzi locul filosofiei în procesul evoluției umanității? Toate marile culturi moderne ale lumii, germană, engleză, franceză, italiană, rusă, au avut mari filosofi.

Este oare aici o determinare subconștientă a părerii actuale a unor români că nu am avut filosofi și filosofie pe meleagurile noastre pe baza supoziției că nu am avut o cultură importantă? Există aici anume contraziceri – de pildă, uneori se recunoaște valoarea scriitorilor Lucian Blaga sau Emil Cioran, dar nu și valoarea lor de filosofi. Există o rezistență chiar a unor intelectuali de valoare la acceptarea existenței filosofilor români interbelici, la același nivel cu cel al scriitorilor, savanților, artiștilor nației. Poate este și vina actualei comunități de filosofi, și ea cam de același rang astăzi cu alte comunități de artiști sau savanți, că stând în contemplația întâmplărilor cotidiene nu a pledat pentru locul meritat de filosofi și de filosofie în cultura românească.

În contextul amintit, se poate afirma că în decursul istoriei poporului român, în plan cultural, principala dihotomie este aceea între „eternul” simțirii românești și al sentimentului românesc al ființei, regăsit cu predilecție în cuvintele limbii române, dar și în creația populară, iar pe de altă parte „istoricul”, altfel spus, formele spirituale, abstracte, de natură științifică sau filosofică în care să se regăsească fapte ale culturii și care prin aceasta să aibă caracterul de universalitate. Cultura, în dimensiunea sa existențial ontologică și nu doar a încercărilor prin fapte culturale, trebuie să aibă dimensiunea universalității sau cel puțin posibilitatea de a accede la un astfel de criteriu. Filosofia românească are caracteristicile unei culturi universale. Pentru creația filosofică națională este un fapt important orientarea spre ființa istorică a poporului român, spre limba română și spre valorile credinței ortodoxe milenare a românilor. Filosofii pe care dorim să-

i prezentăm în expunerea noastră, Nae Ionescu, Nichifor Crainic și Mircea Vulcănescu, au mărturisit prin gândirea și opera lor deosebit de importantă și chiar cu viața dreapta credință ortodoxă și au ridicat creația lor la universalismul gândirii filosofice.

Nae Ionescu

Nicolae C. Ionescu (mai cunoscut ca Nae Ionescu) a fost filosof, logician, profesor și jurnalist de înaltă factură intelectuală și morală, mărturisitor al drepte credințe ortodoxe și atașat valorilor și tradițiilor poporului român.

Orientarea sa filozofică a fost catalogată de unii comentatori ai operei sale ca fiind „trăirism” (o variantă românească a vitalismului, incluzând elemente mistice și teologice din tradiția creștină ortodoxă).

A știut să adune în jurul său și să eleveze o pleiadă de membri ai generației de aur interbelice, a literaturii și gândirii românești precum Vasile Băncilă, Emil Cioran, Constantin Noica, Mircea Vulcănescu, Petre Țuțea și alții. Prin publicistică, mai ales prin intermediul ziarului „Cuvântul”, a fost puternic implicat în dezbaterile politice, susținând inițial doctrina țărănistă, apoi ideea unei monarhii organice românești.

Nae Ionescu, a marcat puternic filosofia românească până în zilele noastre, în special prin gânditorii pe care i-a influențat într-un fel sau altul. Filosoful fără operă, considerat așa de comentatori deoarece a publicat foarte puține lucrări cu caracter filosofic în timpul vieții, avea într-adevăr o mare putere de seducție, mai ales în prelegerile sale universitare și astfel a influențat mulți tineri, unii dintre ei ajungând mai târziu gânditori de renume. Cursurile, publicate după moartea lui Nae Ionescu, ne dezvăluie un gânditor profund, cu multe elemente de originalitate în filosofie și logică. Cei care au audiat aceste cursuri mărturisesc că erau deosebite prin conținutul metafizic, dar și prin puterea de convingere a profesorului.

Mircea Eliade scria despre Nae Ionescu că își învăța studenții să filosofeze plecând de la imediat, de la întâmplări personale, și le amintea că un gânditor își poate îngădui orice libertate în speculațiile lui, în afară de libertatea de a nu ține seama de viață. De asemenea, se spune că reușea să creeze sentimentul filosofării, al deschiderii spre problematic, oferind mereu nu răspunsuri, ci alte și alte întrebări, ceea ce l-a făcut pe Constantin Noica să îl numească „dezvățător”.

Câteva repere biografice din viața maestrului sunt utile pentru a contura personalitatea acestuia. Nae Ionescu se naște pe data de 4 iunie 1890 (stil vechi) la Brăila. Urmează studiile primare, gimnaziale și liceale în orașul natal. În timpul liceului, se apropie de cercul socialist și îl cunoaște pe viitorul scriitor Panait Istrati. Este exmatriculat din liceul Nicolae Bălcescu din Brăila în ultimul an de studiu, se spune că pentru „republicanism național”. Termină studiile medii la alt liceu. Își continuă studiile la Facultatea de Litere și Filosofie din București, ale cărei cursuri le încheie în 1912, cu specializare în filosofie. În anul 1912, este numit profesor la Liceul Matei Basarab din București. După o vreme în care colaborează la „Studii filosofice” sau la „Noua Revistă Română”, în toamna anului 1913, pleacă în Germania la Göttingen, în vederea desăvârșirii studiilor. Revine în România și își satisface stagiul militar la Brăila, iar pe 25 noiembrie 1915 se căsătorește cu Elena Margareta Fotino. În ianuarie 1916, pleacă din nou în Germania, împreună cu soția, pentru continuarea studiilor doctorale.

Întrearea României în război, în luna august 1916, îl surprinde acolo. Pentru faptul că era român este închis în lagărul de prizonieri de la Celle-Schloss, Hanovra, de unde va fi eliberat în august 1917. Primul său fiu, Radu, se naște la începutul anului 1917, iar cel de-al doilea, Răzvan, în luna iunie a anului 1918. În 1919, își susține doctoratul în filosofie la Universitatea din München, cu celebrul profesor și filosof Bäumker, cu teza: *Die Logistik als Versuch einer neuen Begründung der Mathematik*. Prin această teză valoroasă, Nae Ionescu își aduce o contribuție importantă la construcția logicii matematice. Revine în țară în același an, dedicându-se carierei didactice și jurnalistice.

Este pentru scurtă vreme profesor, apoi director la Liceul militar de la Mănăstirea Dealul pentru ca, în același an, să fie numit asistent la catedra de „Logică și Teoria cunoașterii” a profesorului și filosofului Constantin Rădulescu Motru. Nae Ionescu își inaugurează activitatea universitară cu prelegerea *Funcțiunea epistemologică a iubirii*. Demersul său este original deoarece consideră că iubirea, după porunca Mântuitorului, este calea cea mai importantă prin care omul cunoaște pe Dumnezeu, iar prin iubirea de Dumnezeu pe sine însuși, pe semenii săi și toată Creația. Mai târziu, distinsul teolog, preot, profesor dr. academician Dumitru Stăniloae va spune: „În liniștire este o supremă cunoaștere pentru că este o supremă iubire”. Le-a fost profesor universitar lui Mircea Eliade, Emil Cioran, Constantin Noica, Petre Țuțea și Mircea Vulcănescu. Cursurile sale, litografiate sau păstrate sub

formă de stenograme, au fost publicate după moartea sa, la începutul anilor '40, prin grija discipolilor. În perioada comunistă (1945-1989), Nae Ionescu a fost un autor interzis. Publicarea cursurilor sale a fost reluată după 1990.

Între 1911-1916, în calitate de colaborator și apoi de redactor la *Noua Revistă Română*, condusă de Constantin Rădulescu-Motru publică mai multe articole și cronici. În perioada 1919-1925, colaborează cu numeroase articole la revista *Ideea europeană* (director: Constantin Rădulescu-Motru), alături de mari oameni de cultură români dintre care menționăm pe Tudor Vianu, Octav Onicescu, Mircea Florian, Dimitrie Gusti. Publică în 1922, în *Gazeta Matematică* studiul *Comentarii la un caz de intranziență a conceptelor matematice*, pentru care obține *Premiul de filosofie matematică*, în anul 1923. Din mai 1926, Nae Ionescu conduce ziarul *Cuvântul*, la care scriu și discipolii săi Mircea Eliade, Mircea Vulcănescu, Emil Cioran, Mihail Sebastian și alții. La 14 februarie 1925, încheie cursul de *Istorie a logicii* (litografiat și ulterior tipărit în 1997). Tot în același an, susține cursul de *Filozofie a religiei* (litografiat și ulterior tipărit între 1990 și 1998 în mai multe ediții). Este prima contribuție românească notabilă la problematica istoriei logicii.

În primăvară, dă examenul de docență în fața unei comisii condusă de Constantin Rădulescu-Motru și din care mai făceau parte iluștrii filosofi români P.P. Negulescu și Dimitrie Gusti. Din iunie 1925, este docent universitar de Istoria logicii și Metafizică la Facultatea de Litere și Filosofie din București. În noiembrie, deschide cursul de *Teoria cunoștinței* (predat până în mai 1926) și cel de *Metafizică*, cu tema *Problema salvării în „Faust” al lui Goethe*. La 1 ianuarie 1926, este numit conferențiar definitiv de Istorie a logicii și Metafizică, iar la 29 mai același an încheie cursul de *Teorie a cunoștinței* (litografiat și ulterior tipărit în anul 1996).

Este numit profesor titular, în anul 1930, al Catedrei de Psihologie și Pedagogie a Institutului Superior de Educație Fizică. Îi urmează mentorului său, profesorul Constantin Rădulescu Motru. Predă cursuri de psihologie generală și pedagogie teoretică. În același an, la alegerile pentru Camera Deputaților, Nae Ionescu candidează la Brăila, din partea Uniunii Naționale și este ales. În anul universitar 1930-1931, predă cursul *Istoria metafizice ca tipologie a culturii* - prelegerea inaugurală are ca temă *Moda în filosofie* (cursul a fost litografiat și tipărit în 1996). În anul universitar următor, a predat cursul *Din metodologia logiceii. Analogia precum și cursul Metoda statistică. Cu aplicație la psihologie, sociologie și pedagogie*, cursuri care până în prezent nu au fost publicate. Un alt curs predat de profesorul Nae Ionescu este *Logica științelor exacte* (nu a fost litografiat și nici publicat).

În iunie 1934, apare romanul lui Mihail Sebastian, *De două mii de ani...*, cu o prefață de Nae Ionescu, concepută ca o antiteză la tematica romanului. Această prefață cu un puternic conținut teologic ortodox se încheie cu concluzia că evreii nu au nicio putință de

salvare, întrucât îl așteaptă încă pe Mesia. Timp de câteva luni se duce o amplă și pasionantă polemică în presă în jurul romanului, a prefaței și problematicei puse de autor și de profesorul Nae Ionescu. În anul universitar 1934-1935, predă cursul de *Logica generală* care a fost litografiat și tipărit în două ediții după moartea autorului, în 1943 și 1993, și un curs de *Logică a colectivelor* (3 lecții, predat, s-au păstrat într-un manuscris și au fost tipărite în 1996 și în 1997). În anul universitar 1936-1937, predă cursul *Probleme de metafizică*, curs stenografiat și editat mai târziu, în 1988, de Dan Zamfirescu. La 22 aprilie în același an, Conferința de *Metafizică și Istorie a Logicii* este transformată în catedră, iar Nae Ionescu este numit profesor agregat. La 10 martie 1938, Senatul Universității București este de acord cu propunerea de schimbare a denumirii catedrei, ocupate de Nae Ionescu, în *Catedra de Logică și Metafizică*.

În anul 1939, împreună cu o serie de șefi legionari, Nae Ionescu este arestat și depus în lagărul de la Miercurea Ciuc și apoi i se fixează „domiciliu forțat”. Este destituit din Universitate. Este internat iarăși în lagărul de la Miercurea Ciuc. La 24 iunie același an este eliberat din lagăr, grav bolnav de inimă. Nu își va recăpăta niciodată catedra. Este vizitat acasă de o serie de prieteni, printre care Mircea Vulcănescu, Mircea Eliade și Constantin Noica. În această perioadă începe să lucreze la un *Manual de logică* pe care nu-l va termina (au rămas, în manuscris, câteva fragmente). Bolnav de inimă, moare la 15 martie 1940, în vila sa de la Băneasa, în prezența Cellei Delavrancea.

Fără a încerca să prezentăm și să analizăm întreaga operă, în ceea ce mai mare parte publicată postum, a ilustrului filosof român, remarcăm două aspecte în opinia noastră esențiale. Primul se referă la multitudinea domeniilor în care Nae Ionescu a creat: teologie, logică, filosofie, matematică, istorie, pedagogie, fapt ce demonstrează spiritul enciclopedic al profesorului care a căutat sensurile ultime ale existenței. Al doilea aspect este acela că Nae Ionescu a fost și rămâne un metafizician, creator de metafizică și care a ridicat cunoașterea științifică și adevărurile formale ale matematicii și logicii la valorile de credință ortodoxe ale poporului român. A demonstrat că există o cunoaștere prin iubire, iar metafizica poate fi ea însăși o știință și nu numai o creație speculativă. Ilustrul gânditor a fost exponentul unei școli de gândire metafizică pe care o datorăm unei pleiade de intelectuali care au filosofat, cu instrumentele ortodoxiei. Metafizica lui Nae Ionescu a fecundat spirite ilustre ale României interbelice. A fost, de altfel, al doilea mare creator de școală după Titu Maiorescu, despre amândoi spunându-se că au excelat în crearea unor filosofi.

Metafizica este considerată și astăzi drept nume pentru centrul determinant și pentru nucleul întregii filosofii, iar pentru sistemul de gândire al lui Nae Ionescu constituie faptul fundamental. Metafizica are, potrivit filosofului român, o justificare culturală și o deschidere către celelalte fapte spirituale, fie integrându-se în spațiul lor atitudinal – este vorba despre religie, fie

descoperindu-le temeiurile – este vorba despre știință. Metafizica este cale către absolut. Potrivit lui Nae Ionescu, metafizica nu a apelat niciodată în exclusivitate la rațiune. Încă de la cursul predat în anii 1928-1929, când a încercat să contureze metafizica răsăriteană printr-o paralelă cu metafizica apuseană, le spusese studenților săi că posibilitățile umane în ceea ce privește cunoașterea metafizică ar fi una la nivel de lume a conceptelor, cealaltă la nivel de lume a esențelor eterne. Astfel, în fața omului s-ar deschide două căi prin care poate lua contact cu realitatea: calea cunoașterii și calea trăirii. În prima variantă, cunoașterea ar tinde spre înglobarea realității cunoscute într-un anumit sistem de concepte. Aceasta ar fi varianta occidentală a spiritului metafizic, care nu poate ocoli impasul nepotrivirii dintre cunoașterea realității sensibile și realitatea noumenală, ce trece dincolo de domeniul cunoscutului, astfel rămânând nerezolvată problema adecvării dintre cunoaștere și realitate.

După cum remarca Nae Ionescu în prelegerea din 13 ianuarie 1937, metafizica se face uneori doar din necesități polemice, într-o situație critică față de un oarecare sistem metafizic. Pentru a intra în domeniul metafizicii fără intenții polemice, pentru a da curs unei necesități lăuntrice de formulare conceptuală a unor experiențe metafizice, trebuie făcut un examen critic al posibilităților de lucru. Punctul de plecare în acest demers îl va constitui pentru Nae Ionescu acceptarea a trei postulate fundamentale. Primul postulat ar fi acela că prin cunoașterea metafizică nu are loc un act de înregistrare, ci un act de identificare a subiectului metafizic cu obiectul cunoașterii metafizice. Un alt mod de exprimare a acestui adevăr fundamental, pe care Nae Ionescu l-a invocat în mai toate cursurile sale, ar fi acela că „nu știu ceea ce văd, ci văd ceea ce știu”. Nae Ionescu vorbise de transformarea noastră în însuși obiectul de cunoscut, cu precizarea că la mijloc este un fel de fuziune, de contopire, de unde și concluzia că „existența care ne depășește poate fi trăită, în sensul depășirii noastre pe linia trăirii”. Acest postulat se constituie ca o veritabilă axă a întregii probleme de cunoaștere metafizică. Întrucât, de îndată ce trăirea metafizică este tradusă în forme conceptuale ea devine cunoaștere. Al doilea postulat fundamental este cel al „participării”. Prin participare, experiența metafizică se dezvăluie a fi un act bipolar. Participarea înlătură presupuziția monopolarității, de caracter pur imanent, implicând un panteism ce se dispensează de orice transcendență, absurditate care egalează pur și simplu idealismul absolut în materie de cunoaștere. Participarea presupune doi termeni: subiectul metafizic și ceva de natură obiectivă, care transcede omul. Ea implică păstrarea distincției, dar și a ierarhiei, dintre subiectul participant și obiectul cunoașterii metafizice la care el participă. Al treilea postulat pornește de la constatarea lipsei de sens a împărțirii metafizicii. Cunoașterea metafizică fiind act de identificare a subiectului cu obiectul, sistematizarea metafizicii în „știință a actului și în știință a obiectului experienței metafizice”, devine

cumva de prisos.

Nae Ionescu definește metafizica ca „fiind în adevăr un cod de trăire și de valorificare a realității în raport cu anumite necesități și probleme proprii ale tale”. Această definiție poate fi considerată regula fundamentală a modului în care Nae Ionescu înțelege metafizica, ca urmare a faptului că aceasta acoperă întregul spațiu al înțelesurilor metafizicii în filosofia sa. Conceptele principale angajate de această definiție sunt: *trăirea, realitatea, necesitatea și problemele proprii – ale metafizicianului*. Oferim spre reflecție cititorului două citate din opera marelui filosof român de o actualitate evidentă în raport cu vremurile pe care le trăim, în care dreapta credință ortodoxă este blamată și restricționată, iar umanismul creștin este înlocuit de raționalismul pragmatic și protestant: „Viața trăită cu mintea este o viață mecanică. Devii un robot – poate unul eficient; roboții sunt foarte eficienți – mașinile sunt mult mai eficiente ca și oamenii. Când ești condus de minte poți câștiga mai bine și mai mult, dar nu vei fi mai viu. Poate vei avea un standard de trai mai bun dar viața ta va fi seacă. Viața este vie doar când o trăiești cu inima”; „Inteligența e orgolioasă și rigidă. Ea vrea să se instituie nu numai în stăpân absolut, dar și în demiurg. Și greșește”.

Nichifor Crainic

Personalitate controversată, amestec de serafic și de teluric, teolog și om politic, poet și publicist, Nichifor Crainic este un caz pe cât de complex, pe atât de reprezentativ pentru o întreagă categorie de

cărturari români ieșiți din orizontul satului tradițional. Ei rămân fundamental „țărani”, „oameni ai pământului”, respectuoși față de tradiție, temeinici în gândire și în faptă, nu lipsiți de mândria de a fi depășit pe cont propriu anonimul istoric al spiritului românesc de o vitalitate uneori exacerbată, sur-

prinzători atât în patimi cât mai ales în virtuți. În această bună simplitate existențială, se află mari resurse creatoare, apte de a se desăvârși prin instrucție și de a se exprima în opere culturale de o firească originalitate, în care tradiția românească ancorată în perenitatea valorilor credinței ortodoxe și sub mantia rațiunii contribuie smerit (uneori cu prea multă timiditate), dar sigur, la patrimoniul cultural universal. Nichifor Crainic face parte din pleiada gânditorilor români care au dat ființă în măsura cea mai înaltă „modelului ortodox, intelectual și existențial” al culturii românești.

Adevăratul său nume era *Ion Dobre*. Numele pe care și l-a impus încă din anii primului război mondial și sub care îl cunoaște posteritatea, acela de Nichifor Crainic,

este de fapt un splendid pseudonim, nu doar prin rezonanța sa tradițional-românească și ortodox-răsăriteană, ci mai cu seamă prin semnificațiile pe care le poartă neostentativ: „cel ce aduce vestea izbânzii”. Nichifor Crainic s-a născut la Bulbucata (Vlașca), pe malurile Neajlovului, la 22 decembrie 1889, într-o familie destul de umilă. După copilăria petrecută pe meleagurile natale pleacă la București, ca elev bursier al Seminarului Central. Tot acum, mai exact din 1907, își începe activitatea publicistică, în periodice ortodoxe și sămănătoriste. Mai târziu, căutând să definească sensul „gândirismului”, scria: „Sămănătorul a avut viziunea magnifică a pământului românesc, dar n-a văzut cerul spiritualității sale. Peste pământul românesc, pe care din Sămănătorul am învățat să-l iubim, noi vedem arcuindu-se coviltirul de azur al Bisericii Ortodoxe”.

Între 1912 și 1916, urmează cursurile Facultății de Teologie din București. În anii războiului de întregire (1916-1918) va fi redactor permanent la *Neamul românesc* editat de Nicolae Iorga, pe atunci ca și mai târziu mare susținător al românismului integral: „România a Românilor, numai a Românilor și a tuturor Românilor”, afirma marele istoric. De altfel, Nicolae Iorga a fost un model pentru Nichifor Crainic și omul pe care acesta l-a respectat cel mai mult de-a lungul vieții. După război, între anii 1920-1921, își va desăvârși studiile la Viena, unde va avea, ca și Eminescu odinioară, o rodnică întâlnire cu cultura și literatura germană, fără a sacrifica nimic din orientarea sa ortodoxă. Rămânând un patriot desăvârșit, credincios valorilor ortodoxe, Nichifor Crainic a fost și o conștiință europeană prin deschiderea sa spre marea cultură occidentală. Acest fapt este exprimat în atitudinea sa critică față de nazismul german, dar și în formula pe care a adoptat-o și a cărei actualitate este evidentă, dar necunoscută și ignorată în spiritul ei de guvernării noastre și cei europeni: „Pacea Europei înseamnă: pământ național și cer comun”. Aceasta rămâne singura definiție valabilă a unei Europe creștine.

Încă din 1921, își începe colaborarea la *Gândirea*, pe atunci în faza ei clujeană, cu Cezar Petrescu la conducere. Desfășoară o vreme, în paralel cu gazetăria, activitate de consilier cultural și editor, iar în 1926 va fi numit secretar general la Ministerul Cultelor și Artelor (sub ministeriatul lui Vasile Goldiș). A ținut o vreme pagina religioasă duminicală a ziarului Cuvântul (cărui mai târziu îi va da faimă Nae Ionescu) și a fost colaborator apropiat al lui Pamfil Șeicaru. Din 1926, când Cezar Petrescu abandonează *Gândirea* (deși numele îi va figura pe copertă până în 1928), conducerea ei este preluată de Nichifor Crainic, care-i va imprima destul de repede direcția ortodoxistă. În jurul revistei se va grupa o elită culturală românească ai cărei principali reprezentanți au fost Ion Barbu, Vasile Băncilă, Lucian Blaga, Dan Botta, Mateiu I. Caragiale, Oscar Walter Cisek, Gib. Mihăescu, Ovidiu Papadima, Victor Papilian, Ioan Petrovici, Ion Pillat, Adrian Maniu, Ion Marin Sadoveanu, Dumitru Stăniloae, Paul Sterian, Francisc Șirato, George Călinescu și mulți alții. Tot în 1926, își începe ilustrația carieră universitară.

Anul 1930 deschide deceniul cel mai bogat al scrisului său. În acești ani apar (sau sunt elaborate), printre altele, *Țara de peste veac (versuri – 1931)*, *Cursul de teologie mistică (1935-1936)*, *Puncte cardinale în haos (1936)*, *Ortodoxie și etnocrație (1937)*, *Nostalgia paradisului (1940)*. La capătul acestui deceniu de efervescență creatoare și misionară, devine (la propunerea filosofului Ion Petrovici) membru titular al Academiei Române, pe locul rămas vacant prin dispariția prematură a lui Octavian Goga, pe care-l va elogia în discursul de recepție la 22 mai 1941. Răspunsul la discursul de recepție este dat de Lucian Blaga, vechi prieten și colaborator.

Din opera lui Nichifor Crainic, se formează treptat atât o concepție generală asupra culturii (culminând în *Nostalgia paradisului*, fără îndoială cea mai densă și mai bine articulată dintre cărțile sale), cât și o adevărată doctrină politică de dreapta, „naționalismul constructiv” (sintagmă de mare succes în epocă), concentrată în „Programul statului etnocratic” (publicat inițial în revista *Sfarmă-Piatră*, apoi inclus, ca anexă, și în volumul de eseuri *Ortodoxie și etnocrație*, construit pe trunchiul Ortodoxiei). Programul realizează sinteză între valorile tradiției ortodoxe și problemele actualității, iar pe de o parte, între valorile naționale și cele universale. Principiul fundamental enunțat de ilustrul filosof și teolog fiind: „Ceea ce e divin nu e nici vechi, nici modern, ci actual. Când zic că revelația e modernă, adică actuală, nu înțeleg că ea se modifică după spiritul timpului, ci că ea modifică noile generații în sensul idealului creștin, adică ea modifică spiritul timpului, acordându-l cu spiritul lui Hristos”. Pan M. Vizirescu avea dreptate să scrie: „Sistemul d-lui N. Crainic a cuprins de la început toate resorturile vieții naționale, punându-ne în față viziunea totalitară și totalizatoare a realității românești. E o doctrină care nu lasă nimic nerezolvat” („Nichifor Crainic, creatorul gândirii noastre”, în *Sfarmă-Piatră*, 16 iunie 1938). Iar Blaga afirma categoric, chiar în forul academic (a se vedea „Răspunsul” integral în *Academia Română, Discursuri de recepțiune*, LXXIX, Monitorul Oficial, 1941), „Invazia teologică în cultura română postbelică (de după primul război mondial – n.n.), înțeleg penetrația ei masivă și profundă, va rămâne pentru totdeauna legată de numele lui Nichifor Crainic. Teologia ortodoxă a devenit sare a culturii românești de astăzi datorită precumpănitor activității sale literare. Ceea ce Crainic a întreprins timp de douăzeci și cinci de ani pentru renașterea spiritului ortodox rămâne fără pereche în analele vieții noastre culturale. Este aici și o patetică activitate de animator, dar este aici și o operă de gânditor ortodox”.

În perioada 1940 – 1941, Nichifor Crainic intervine în politica vremii, duce o viață agitată, scrie mult mai puțin. Sfârșește prin a fi hăituit de comuniști, de care se ascunde prin mai multe sate transilvănene, vreme de trei ani (1944-1947). Ajuns pe mâinile acestora, intră în perioada cea mai cumplită a vieții sale, la polul opus al gloriei pe care o cunoscuse din plin. Sunt ani lungi de suferință și de umilințe. El, care-l judecase aspru

odinioară pe „bătrânul Miron Costin”, socotind că omul nu este „sub vreme”, ci că, dimpotrivă, „voința omului bărbat este capabilă să frângă grumazul monstrului”, a trebuit să experimenteze limitele umanului. Este deținut vreme de 15 ani (la Văcărești și la Aiud), fără sentință judecătorească, fiind eliberat în primăvara lui 1962, cu trupul vizibil marcat de suferință, dar cu spiritul tare, ancorat în credința ortodoxă.

Pentru asigurarea mijloacelor necesare traiului, așa cum va mărturisii în memoriile sale, acceptă compromisul de a deveni redactor la *Glasul Patriei* (publicație editată pentru românii din exil), de unde se va pensiona în 1968. Își definitivează memoriile și alte manuscrise. A murit marginalizat, la 20 august 1972, încondeiat de comuniști ca unul dintre cei mai „reacționari” gânditori din România „burghezo-moșierească”. Numai Codreanu, Nae Ionescu și Horia Sima au mai fost prezentați în culori atât de sumbre. Pentru Nichifor Crainic va fi fost poate marea eliberare, „dezmarginirea” a cărei grandioasă viziune lirică o avusese cândva: „Și de pe vârf de munte mă voi sui pe-un nor;/ Zi grea, cutremurată va fi – o zi de-adio – / Când inima-mi de tine fășii voi dezlipi-o, / Amară frumusețe, pământ rătăcitor”... Pe urma sa rămânea, în așteptarea unor vremuri mai bune, o operă teologică, literară și publicistică de un considerabil interes.

Prăbușirea regimului comunist (petrecută chiar în ziua când se împlineau o sută de ani de la nașterea lui Crainic!) a creat contextul revenirii sale treptate în circuitul public românesc. În 1990, la Editura Roza Vânturilor, a apărut ediția de poezii (în două volume) „îngrijită” de Nedic Lemnar, incluzând și versurile „create mental” în temnița Aiudului, care fac din autorul lor, alături de Radu Gyr (1905-1975), cel mai de seamă poet al închisorilor comuniste din România. În 1991 i s-a publicat și prima parte a Memoriilor (Zile albe, zile negre). Această primă parte se referă la răstimpul dintre 1889 și 1944. Partea a doua (încheiată spre sfârșitul anilor '60), apare în 1996, acoperă perioada 1944-1962. Nichifor Crainic se înscrie, prin arta evocării, în galeria celor mai străluciți autori de proză memorialistică din literatura română a secolului XX alături de Lucian Blaga, Mircea Eliade, Nicolae Steinhard și alții. În anii din urmă, i s-au editat ori reeditat numeroase volume: *Cursul de teologie mistică* (1993, sub titlul editorial *Sfințenia – împlinirea umanului*), *Nostalgia paradisului* (1994), *Puncte cardinale în haos* (1996 și 1998), *Ortodoxie și etnocrație* (1997), *În țara de peste veac. Poezii antume: 1916-1944* (1997), *Dostoievski și creștinismul rus* (1998), *Spiritualitatea poeziei românești* (1998). Se lasă așteptată în continuare publicarea unei lucrări importante și anume *Cursul de mistică germană*.

Scriitor prolific și foarte stăpân pe mijloacele sale, profesor universitar la Chișinău (1926-1931) și București (1932-1944), director al revistei *Gândirea* (1926-1944) și al ziarului *Calendarul* (1932-1933), ministru în guvernele Gigurtu și Antonescu (1940 și 1941), laureat al Premiului Național de Poezie (1930), Doctor Honoris Causa al Universității din Viena (1940) și membru titular al Academiei Române (1941), primenitor al învățământului

teologic românesc și mentor al „ortodoxismului” cultural, teoretician al „statului etnocratic”, dar și al „patriei ecumenice” ortodoxe (probabil cel mai ambițios plan modern de reorganizare supranațională a lumii răsăritene, despre care conferențiasse la Sofia, în 1941, primind de la Regele Boris „Ordinul Sfântului Alexandru cu cordon roșu”), Nichifor Crainic a fost, dincolo de avatarurile receptării sale publice, una dintre personalitățile cele mai împlinite ale epocii interbelice, animat de o vie conștiință misionară, pe linia deschisă de Heliade, Kogălniceanu și Bălcescu, continuată de Hașdeu, Eminescu sau Iorga și ajungând, mai aproape de noi, până la Eliade, Noica sau Țuțea. Nichifor Crainic avea conștiința nedesăvârșirilor sale pe care astăzi mulți nu o mai au și, la terminarea studiilor teologice, a refuzat să se preotească. A devenit, însă, unul dintre marii profesori de teologie ortodoxă ai vremii, iar Preot prof. univ. dr. Dumitru Stăniloae scrie despre el: „Nichifor este cel dintâi teolog român din epoca modernă a istoriei noastre care scoate teologia din cercul strâmt și ocolit al specialiștilor, prezentând-o, într-o formă impunătoare, atențiunii generale a lumii intelectuale. Nichifor Crainic înnoiește prin reactualizarea tradiției într-o teologie care se mulțumea cu câteva coji din această tradiție, primite pe calea și de multe ori prin interpretarea ocolită a teologiilor apusene”, săvârșind *o adevărată restaurare a teologiei românești în duhul ortodox*” (Gândirea, an XIX, nr. 4, apr. 1940). **„Nichifor Crainic, un poet al profunzimilor, este cel mai mare poet român creștin”**, afirmă Preot prof. univ. dr. Dumitru Stăniloae: „De aceea, gândirea și simțirea lui creștină poartă o pecete românească, ceea ce face din scrisul lui Crainic o mărturie a spiritualității românești, care e o sinteză între credința ortodoxă tradițională și calitățile specifice ale poporului nostru, determinate de originea, de spațiul și de istoria lui. S-ar putea spune că Nichifor Crainic este poetul nostru creștin prin excelență, cum este Paul Claudel poetul creștin francez prin excelență sau Rainer Maria Rilke poetul creștin german prin excelență... Dar tot aceasta înțelegere ortodoxă a lui Dumnezeu, exprimată într-o buna parte din poeziile sale, l-a făcut pe Nichifor Crainic un poet al profunzimilor. Totul în poezia lui merge la profunzime, e o poezie a ultimelor adâncimi, un efort de a exprima ultimele temelii ale formelor existenței. În acest sens ea e o poezie filozofică... Întreaga natură cosmică este astfel un rai potențial în care a așezat Dumnezeu neamul omenesc. Dumnezeu e afirmat ca Persoană al cărui Fiu făcându-se om se jertfește pentru noi, dar e arătat și ca Creatorul naturii care ne întreține în viața pământească. El e încredințat că oamenii continuă să existe prin sufletul lor și cei ce viețuim încă nu putem să-i uităm și să fim lipsiți de nădejdea că îi putem ajuta prin rugăciunile noastre. ... Marea întrebare ce și-o pune poetul cu privire la ei este „Unde sunt cei care nu mai sunt?”. Ei „sunt” într-un anumit fel. Nu putem să nu credem în faptul acesta. Ce sens ar mai avea atunci toata iubirea ce există între oameni? (...) Deși la întrebarea „Unde sunt cei care nu mai sunt?”, poetul socotește că nu putem da, cât suntem

pe pământ, un răspuns, rămânând o taină nepătrunsă, totuși da existenței lor de dincolo de moarte câteva caracteristici care îi arată ajunși la niște stări superioare tuturor celor ce le cunoaștem... Nichifor Crainic este cel mai mare poet al tainei de netăgăduit a lui Dumnezeu. Crainic redă misterul lui Dumnezeu mai ales ca lumină nesfârșită, nu ca întuneric cum îl fac misticii occidentali ... Putem spune că poezia de cea mai profundă spiritualitate românească s-a născut în închisoare și credem că și alte opere importante au fost fructul meditației din această perioadă de grele suferințe a multor spirite alese ale poporului roman” (Dumitru Stăniloae, Nichifor Crainic-Schiță de portret, în *Historia*, iulie 2020).

Este regretabil că personalitatea lui Crainic întârzie, în ciuda valului de reeditări și a discretei sale reconfirmări ca membru titular al Academiei Române la 22 noiembrie 1994, să fie tratată așa cum s-ar cuveni într-un peisaj cultural cu pretenții de normalitate. Avem multe de învățat de la alții, dar nimic nu ne îndreptățește să refuzăm de a învăța câte ceva și din propria noastră zestre culturală, pe care de multe ori n-am făcut nici un efort onest de a o cerceta și înțelege, mulțumindu-ne să perpetuăm „verdictele” ideologice ale unei jumătăți de veac de înstrăinare de noi înșine. Rămânem datori trecutului. Cultura românească prezentă are autenticitate și valoare numai dacă se bazează și continuă spiritualitatea română din vremurile anterioare ancorată în specificul național românesc și în adevărurile de credință ortodoxe. Propunem cititorilor spre reflecție câteva citate din opera marelui teolog și filosof român: „Eroismul e arta de a sluji neamul prin sacrificarea ta”; „Dreptatea socială nu se face prin suprimarea dreptului de a poseda, ci prin suprimarea excesului de bogăție”; „Dacă fericirea nu ar putea fi atinsă sub nici o formă, oamenii nu ar mai căuta-o”; „A fi naționalist în România, adică a-ți închina viața ridicării neamului și țării tale, însemnează a te așeza pe un pisc în bătaia tuturor furtunilor urii și a trăznetelor răzbunării. Nimic nu e mai urâtă, nimic mai prigonică și mai lovită decât dragostea supremă de românism”; „În viața prezentă, oamenii nu pot fi fericiți”; „Nostalgia paradisului e sentimentul că suntem din această lume și totuși nu-i aparținem; că lumea din spiritul nostru nu e identică cu lumea care ne înconjoară; că suntem în mijlocul ei ca niște rămași pe dinafară dintr-o ordine înaltă de existență, ce ni se refuză; că din această pricină nu putem adera întru totul la condiția mizeriei terestre, în care ne simțim exilați; și că, în sfârșit, tot ceea ce în ființa noastră rimează în chip tainic cu veșnicia ne împinge la depășirea modului actual de existență și la cucerirea unui mod superior și desăvârșit, conceput în antinomie cu cel de acum și de aici”.

Mircea Vulcănescu

„A existat în generația noastră un om care ne domina pe toți prin lecturile lui, prin fantezie, prin grația intelectului, prin conștiință morală. Se numea Mircea

Vulcănescu. A murit în închisoare în 1950” (Constantin Noica, consemnat de Gabriel Liiceanu în *Jurnal de la Păltiniș*, Editura Humanitas, 2013, p. 257). S-a născut pe 3 martie 1904 la București, în familia unui inspector financiar. Clasele primare le-a absolvit în capitală, gimnaziul la Iași și Tecuci (fiind refugiat în timpul ocupației germane), iar liceul l-a urmat la Galați și București. Din adolescență a scris poezii și eseuri („Conștiința națională la români”, „Cine e poetul românismului”). La sfârșitul ocupației germane din Primul Război Mondial, Mircea Vulcănescu își manifestă bucuria de a fi trăit momentul 1 decembrie 1918 printr-un discurs în fața Universității din București. În 1921, s-a înscris la Facultatea de Filosofie și Litere și la Facultatea de Drept din București. A fost membru al Asociației Studenților Creștini din România (ASCR). În anul universitar 1923-1924, și-a satisfăcut stagiul militar, ca voluntar, la școala militară de geniu din București, unde a obținut gradul de sublocotenent. În timpul studenției, a scris mai multe lucrări filosofice: *Cercetări asupra cunoștinței*, *Introducere în fenomenologia teoriei cunoștinței*, *Misticismul și teoria cunoștinței*. A proiectat *Sistemul meu filosofic: existențialismul*. A publicat mai mult articole în Buletinul ASCR. Dimitrie Gusti și Nae Ionescu au fost cei care l-au influențat în mod deosebit în această perioadă. În 1925, și-a luat licențele în Filosofie și Drept. Începând cu toamna lui 1925, Mircea Vulcănescu a făcut studii de specializare la Paris, intenționând să-și dea un doctorat în Drept și altul în Sociologie, însă nedefinitivate. În iarna lui 1927, a început colaborarea la „Gândirea”. A continuat să activeze în cercurile cultural-religioase la Paris, unde a conferențiat în repetate rânduri. În anul universitar 1929-1930, a fost „asistent onorific” la catedra profesorului Dimitrie Gusti. Apoi, a fost profesor de economie politică și științe juridice la Școala de Asistență Socială, până în 1935.

Începând cu 13 octombrie 1931, susține comunicări la simpoziioanele asociației culturale „Criterion”. A colaborat la numeroase reviste cu caracter literal și filosofic. Orator de mare forță, a conferențiat cu pasiune și persuasiune pe subiecte diferite, de la satul românesc la dimensiunea românească a existenței. Mircea Vulcănescu se implică și în viața social-politică. Din iunie 1935, a deținut funcția de director general al Vămilelor până în septembrie 1937, când a fost demis după ce a descoperit contrabanda cu băuturi și țigări făcută de Eduard Mirto, fost ministru al Comunicațiilor. Totuși, a fost numit director al Datoriei Publice în Ministerul de Finanțe. În acei ani, a călătorit intens pentru interesele statului român în mai multe capitale europene. În anii următori, a ocupat, de asemenea, poziții importante în administrația națională: 1940-1941, director al Casei Autonome de Finanțare și Amortizare și președinte al Casei Autonome a Fondului Apărării naționale, pentru ca din 27 septembrie 1941 să fie subsecretar de stat la Finanțe, până la 23 august 1944. În această perioadă, a fost asistent onorific la catedra de Sociologie a profesorului Dimitrie Gusti. Regele Carol al II-lea și ulterior regele Mihai I i-au conferit distincții și mari ordine naționale, în semn de

recunoaștere pentru serviciile aduse statului român. A fost unul dintre cei mai tenace negociatori ai României cu cel de-al Treilea Reich. Mircea Vulcănescu a reușit, între 1941 și 1944, să obțină pentru Banca Națională a României 8 vagoane de aur (confiscate de URSS imediat după 23 august 1944) și înzestrarea Armatei a 4-a cu echipament militar german nou.

După lovitura de stat din 23 august 1944, condusă de regele Mihai, Mircea Vulcănescu a ocupat postul de șef al Datoriei Publice, unde a rămas până pe la 30 august 1946, când a fost arestat în lotul al doilea al foștilor membri ai guvernului Antonescu, acuzați de crime de război. La 9 octombrie 1946, a fost condamnat la opt ani temniță grea. Judecarea recursului s-a prelungit până în ianuarie 1948,

când instanța a menținut pedeapsa din 1946. Închis la Aiud, Mircea Vulcănescu a ținut o serie de conferințe considerate subversive de torționari, pentru că le menținea oamenilor moralul. A fost izolat, la fel ca alți 12 bărbați din celula sa, în hrubele secției 1. Acolo au fost dezbrăcați în pielea goală și lăsați în frig, neavând paturi sau scaune pe care să șadă. Epuizat, unul dintre deținuți a căzut din picioare după câteva ore. Conform unui martor, Vulcănescu s-ar fi așezat pe ciment ca o saltea pentru cel doborât, salvându-i viața. Filosoful a murit însă pe 28 octombrie 1952, bolnav de plămâni, ca urmare a tratamentului inuman la care a fost supus. Avea 48 de ani și a lăsat un îndemn: „Să nu ne răzbunați!”

Acest mesaj adresat în timp și peste timp tuturor românilor este expresia supremei iubiri a filosofului martir, a iubirii ca jertfă pentru Dumnezeu și pentru toți oamenii. Este împlinirea poruncii Mântuitorului și Dumnezeului nostru, Domnul Iisus Hristos: „Iar Eu zic vouă: Iubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvântați pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor ce vă urăsc și rugați-vă pentru cei ce vă vatămă și vă prigonesc. Ca să fiți fiii Tatălui vostru Celui din ceruri, că El face să răsară soarele și peste cei răi și peste cei buni și trimite ploaie peste cei dreți și peste cei nedreți” (Matei, 5, 44-45).

Menționăm câteva dintre lucrările de referință ale marelui filosof român, indicând și anul de apariție: *Teoria și sociologia vieții economice. Prolegomene la studiul morfologiei economice a unui sat* (1932), *Cele două Românii* (1932), *Gospodăria țărănească și cooperarea* (1933), *Dimensiunea românească a existenței* (1943). Postum au apărut: 1996 - *Către ființa spiritualității românești*, Editura Eminescu, București; 2004 - *Bunul Dumnezeu cotidian: studii despre religie*, Editura Humanitas, București. Mircea Vulcănescu, la fel ca Nae Ionescu și Nichifor Crainic, este un metafizician deoarece nu se mulțumește numai să filosofeze

speculativ și caută, descoperă sensuri și înțelesuri profunde ale existenței situate adânc în ființă, dar și la înălțimea adevăratei existențe transfigurate prin lucrarea harului dumnezeiesc. Nu ne propunem să analizăm întreaga operă a maestrului, ci numai vom sublinia câteva idei fundamentale din opera pe care noi o considerăm cea mai importantă a creației sale: *Dimensiunea românească a existenței*.

Pentru Mircea Vulcănescu, „un neam nu e niciodată o realitate închisă, sfârșită, ci o realitate vie. El nu e numai o realitate naturală, ci și o realitate etică; destinul unui neam nu e dat odată pentru totdeauna, el se actualizează problematic pentru fiecare generație și pentru fiecare om. Istoria e plină de neamuri care s-au stins și sunt și neamuri care și-au trădat destinul. Pentru fiecare din cei care avem temeiuri să ne simțim români, neamul se-nfățișează ca o chemare”. Munca și meritele înaintașilor ne pot fi îndemnuri, chezașe și-n oarecare limite pot chiar suplini carența noastră.

Mircea Vulcănescu susține că sufletul românilor se caracterizează printr-o serie de veleități de a fi în anumite feluri, printr-o serie de tentații, printr-o serie de reprezentări divergente despre sine, printr-o serie de sentimente de lipsă de actualitate care s-ar simți întregite prin alunecarea în direcția felului de a fi al anumitor altor popoare, pe care filosoful le numește de ispite: ispita Romei, care a generat istoria culturală modernă a României, ne-a dat cronicarii, unirea religioasă și școala latinistă; ispita greco-bizantină; ispita slavo-bizantină ne-a dat mănăstirile; ispita fondului nostru trac ne-a dat pe Lucian Blaga, Vasile Pârvan, Nae Ionescu, autohtoniștii; ispita franceză a generat pașoptismul funciar al întregii noastre culturi; ispita germană ne-a dat reacțiunea junimistă; ispita rusească a dat poporanismul și, în parte, semănătorismul. Aceste ispite nu sunt caractere dominante, pentru că ele nu se manifestă ca existențe depline, ci numai ca veleități, ca tendințe de a depăși și de a ieși din tine pentru a te întregi prin adaosul unei realități din afară, care te subjugă și în care recunoști parcă o identitate formativă primordială, un fel de întoarcere la izvoare.

În opinia lui Mircea Vulcănescu, la români există o legătură a vieții cu astrele, cu codrul, frăția aceasta universală a lucrurilor omenești cu ale firii, legătura lor mitică și întrepătrunderea sensului și destinului lor (...). Ca și la traci, două inimi se zbat în pieptul oricărui român. Una ține de chemarea pământului – de legătura omului cu cele de aici, de legătura lui cu ai lui, cu câmpul, cu animalele; cealaltă de legătura omului cu Dumnezeu, cu eternitatea, cu universul.

Analizând femeia și bărbatul din punct de vedere al genurilor gramaticale ale limbii române, Vulcănescu afirmă că opoziția dintre masculin și feminin pare a nu avea în înțelegerea românească a existenței numai o semnificație biologică, limitată numai la ființele vii și la o anumită regiune a existenței. Ea pare a purta până în miezul existențial al ființei particulare, împrumutând acesteia caracter bărbătesc sau femeiesc în raport cu o

anumită tărie sau slăbiciune lăuntrică a ființei sau aplecare spre lucrare sau primire și prefacere. Neutralitatea care caracterizează ideea apuseană a ființei (insul), e străină concepției românești a existenței. Înșușirea masculină esențială pare a fi ideea de lucrare, de acțiune; iar cea feminină, aceea de pasivitate, de receptivitate, de răsfrângere, de primire. De aceea, prototipul ființei bărbătești pentru român este Dumnezeu – Tatăl el însuși; iar „lumea”, ca și „vremea”, înțelese ca matrice de existențe, sunt ființe feminine. Iar prototipul feminității, în care firea întreagă ia chip femeiesc, este Maica Domnului, nu în sensul de generatoare cauzală a Dumnezeului – om (născătoare), ci în sensul de loc de întâlnire a lui Dumnezeu cu lumea, de fire primitoare de Dumnezeu și pătitoare pentru El.

Vulcănescu considera că, dacă adâncești ce stă sub această lume de întâmplări, mergând până la rădăcină, adică iscodind pricina pentru care lucrurile se întâmplă pentru român, cercetând prilejul, rostul și soarta a tot ce se întâmplă pentru român, dai desigur peste Dumnezeu. Dar ideea românului despre Dumnezeu este, filozofeste, plină de surprize. Dumnezeu românului nu este o ființă abstractă, o esență imaterială a lumii, o putere impersonală care stă sub fenomene. Dumnezeu românului apare ca o ființă, o ființă reală, particulară, un ins. Pentru român, Dumnezeu poate lipsi uneori din lume ca ființa particulară, ca ins și lumea poate fi „uitată de Dumnezeu” ori „căzută de la fața lui”. Nu numai arătarea lui Dumnezeu, umblând prin lume, dar toată lumea e concepută de român ca o revelație continuă și ca o permanentă teofanie. Paradoxul pe care-l vedește dimensiunea românească a existenței, când înfățișează pe Dumnezeu și divinitate ca pe o ființă personală particulară, ca pe un ins, și nu ca pe o existență abstractă și în ciuda acestui lucru, îl considera responsabil de toate faptele. În opinia românilor, ar exista, în toate rosturile lumii, alături de Dumnezeu, un ins tăgăduitor și stricător amestecat, alături de Dumnezeu, oarecare „lucru slab”, o parte de neîmplinire, ca un fel de cooperativ negativ real. E clar că Mircea Vulcănescu face referire la raportarea românului la diavol. Necuratul, „în ciuda prestigiului și a spaimei pe care o inspire numele său, el nu-i decât un administrator, un înger însărcinat cu munca de jos – cu istoria”.

Timpul are și el dimensiunile lui. La prima vedere, timpul n-ar avea decât o singură dimensiune: lungimea. Lucrurile, așezându-se unele după altele, adică alcătuind un șir, lungimea timpului ar apărea ca singura lui dimensiune posibilă. La o mai aproape vedere, timpul are însă și el volum, adică grosime. Căci lumea existând toată deodată, ca o cuprindere de multe lucruri date în același timp, toate lucrurile își au șirurile lor de întâmplări succesive specifice. Firea, în totalitate, desfășurată în timp, nu mai poate fi deci, cum s-a arătat și de alții, un singur șir, ci o colecție de șiruri, care împreună constituie un șir global de șiruri parțiale. Dacă toate lucrurile trec, și dacă fiecare lucru are șirul lui de prefaceri, adică dacă există în lume desfășurări paralele sau care se

întrepătrund, noi putem prinde nu numai firul unei singure petreceri, ci putem apuca de capătul mai multor asemenea fire, care se deșiră în aceeași direcție și le putem lega între ele. Ceea ce domină toată această concepție a lumii românești este sentimentul unei vaste solidarități universale. Nu există ruptura existențială, prăpastie, pentru român, între lumea de aici și lumea de dincolo, între vremea de acum și veșnicie, ci numai vămă, adică poartă de trecere. Deosebirea acută dintre prezența existențială a individului concret, supus pierii, care știe că va muri și se teme de aceasta, spaima lui constituind adevăratul indice existențial, și existența impersonală a lumii, în care totul se face și se desface, este înlocuită la noi într-un sens, printr-o deosebire între două lumi: lumea de aici și lumea de dincolo. Vulcănescu mai adaugă o caracteristică poporului român: lipsa de teamă în fața morții. Sunt unele popoare, mai ales cele nordice, care trăiesc cu intensitate dramatică grija morții ca final absolut, spaima în fața neantului, a nimicirii. Sunt unii gânditori contemporani care au făcut din acest sentiment rădăcina esențială și caracteristica tragică a ființei. Lumea „de aici” nu e, totuși, o lume de „prezențe” în sensul metafizicii actualiste. Ea cuprinde și lucrurile care „au fost”, dar „nu mai sunt”. Ca și lucrurile care „pot fi”, dar „nu sunt încă”. Acestea întind sfera lumii de aici către praguri care pentru „logica occidentală” par absurde; căci, pentru ea, ce nu mai e, nu poate fi nicăieri, deoarece „a fi” înseamnă „a avea loc”. La fel, lucrurile ce „pot fi” nu sunt pentru ea, pentru că posibilitatea e, la ea, amestec de ființă și de neființă.

Mircea Vulcănescu simte nevoia să atragă atenția asupra apariției periodice în mediul românesc a unor agenți care trezesc sentimentul de gravitate a existenței, care pun pe om față în față cu sine și cu răspunderea lui. Sentimentul acesta acut al istoriei, al prezentului care nu iartă, ci îți cere să intervii „acum ori niciodată”, sub amenințarea că altfel pierzi unele posibilități pentru totdeauna și în chip iremediabil nu e, în esența lui, un sentiment românesc. El e, cel mult, simptomul unei febre de o clipă, al unui sentiment special că vremea a ajuns la limită, s-a împlinit, ori al unei ispite din afară, care încearcă să scoată din firea lui omul românesc. La această „tulburare de ape”, conștiința românească răspunde că mai curând sau mai târziu, „apele se întorc în matcă”. Omul ieșit de sub vremi își reia dialogul întrerupt cu veșnicia. Cele prezentate mai sus sunt numai câteva idei pe care cititorul le află în *Dimensiunea românească a existenței*, operă de bază din creația lui Mircea Vulcănescu, a cărei complexitate și originalitate poate fi alăturată tratatului ontologic a lui Noica, *Devenirea întru ființă*.

Propunem cititorului spre reflecție citate din opera marelui filosof român a căror actualitate, în opinia noastră este de necontestat: „Fără religie și istoricitatea lui Iisus, lumea e un imens pustiu de sare și cenușă!”, „Cea mai adâncă și mai deplin creștinească reacție în fața vieții moderne este lepădarea de ea”; „Nu trebuie să ne înșelăm. Vremea ce vine nu e o vreme de triumf

pentru creștinism. Cum n-a fost nici cea care pleacă. Ci, ca tot veacul, vremea ce vine e o vreme de încercare. O vreme în care se vor număra oile de capre, însă nu se vor despărți, cum nici grâul de neghină! S-a schimbat numai sensul ispitelor”; „Creștinismul nu e un drum cu stâlpi pe care să scrie „la dreapta” sau „la stânga”. Creștinismul e libertate launtrică, fără indicatoare vopsite”; „Nu cred că se schimbă ispitele, se schimbă numai sensul lor”; „Când omul pierde nădejdea mântuirii, politica rămâne singura armă de mântuire socială, aci, pe pământ. Supremația politicului – semn al pierderii orientării creștine”; „Ar fi trebuit să vezi pe baba pe care am cunoscut-o într-un sat îndepărtat, ai cărei genunchi lăsaseră urme pe pământul colibeii ei, de atâtea metanii ce făcuse. Adevărata sfințenie nu are nevoie să se arate și să fie recunoscută”; „Statul neutru e statul burghez. Statul român nu poate fi neutru, când 80% din populația acestui stat – chiar dacă n-ar fi vorba decât de cea de la sate, credincioșii creștini în orașe (fiind) o mică comunitate față de indiferenți-, trăiește într-o ierarhie de valori care-și găsește integrarea în Biserică”.

Gânduri de final. Filosofia românească autentică reprezentată și de cei trei filosofi martiri succint evocați de noi, nu este o creație speculativă, un raționalism abstract și nici un existențialism al neființei, al tragicului și al deznădejdiei, toate acestea aspecte dominante ale gândirii occidentale. Spre deosebire de sistemele filosofice raționaliste europene și nu numai, creația filosofică românească, prin marii ei reprezentanți este o metafizică existențială construită nu numai pe raționamente abstracte, ci mai ales pe experiențe personale uneori tragice ale autorilor și a cărei conținut și finalitate este dreapta credință ortodoxă, concretul existențial al ființei regăsit în tradițiile și valorile poporului român, precum și dialectica existențială a vieții și a morții, a timpului și a eternității, a tainei și a aparenței, a iubirii și a jertfei, a bucuriei și a suferinței, concepută ca devenire în Hristos, prin Hristos și spre Hristos.

Parafrazând pe Constantin Noica, se poate spune că noi avem „bănuțul” nostru scilicet și valoros cultural prin care putem intra fără greș în bogăția valorilor culturii europene. Din nefericire, noi nu suntem încă în stare să ne valorificăm acest bănuț cultural, mai mult blamăm și desconsiderăm valoarea acestuia, încercând să trăim neadevărat prin delegație în inautenticul raționalismului ateist, al pragmatismului și fariseismului european contemporan și care nu are nimic de a face cu marea și adevărata cultură a bătrânului continent și a cărei expresie este așa zisa integrare a noastră într-un spațiu politic și economic străin nouă, prin dezavuarea a tot ceea ce înseamnă ortodoxism, cultură autentică și tradiții existențiale românești și chiar a omului ca persoană liberă și spirituală. Dacă vom continua să mergem pe această cale, este mare pericol pentru noi și pentru generațiile care vor veni. Dumnezeu să ne ajute pentru ca acest fapt să nu se întâmple și pentru ca *bănuțul nostru cultural de aur* să strălucească și în marea cultură adevărată a Europei și a lumii.

Boierii Golești

din prima jumătate a secolului al XVII-lea.

De la Neacșa la Vișa din Golești

(perioada boierilor Golești - Brâncoveni)

Mariana Paula LIMBĂLATĂ
conservator la Muzeul Viticulturii și Pomiculturii Golești

La începutul secolului al XVII-lea, neamul boierilor din Golești a continuat pe linie feminină prin Neacșa, întrucât cei trei nepoți ai săi au murit fără urmași¹. Urmașii celor doi frați din Golești din veacul al XVI-lea, Ivașco și Albu, nu au luat parte la marile evenimente din timpul domniei lui Mihai Viteazul. Dintre aceștia, cel mai frecvent menționat în documente este Tudoran, dar contextul în care apare se referă la niște litigii pentru pământ. De exemplu, el s-a judecat, printre altele, cu jupanița Neacșa, mătușa sa, pentru a patra parte din domeniul Goleștilor. În timpul judecății, după cercetările făcute din dispoziția lui Mihnea al II-lea, zis și „Turcitul”, s-a constatat că Neacșa moștenise prin hrisov partea reclamată de Tudoran, drept urmare i s-a interzis acestuia să se mai amestece și să încalce moștenirea Neacșai².

Deoarece ultimul dintre Golești pe linie masculină, slugerul Tudoran, a murit înainte de 7 mai 1612³, Neacșa a fost aceea prin intermediul căreia s-a continuat neamul boierilor din Golești. Ea apare menționată ca unică moștenitoare, prima dată, într-un document din perioada 1 septembrie 1597 - 31 august 1598, emis de cancelaria lui Mihai Viteazul, prin care se întărea Mănăstirii Valea Mare, ocina dăruită de jupanița Neacșa, (fiica Caplei din Golești, care a ctitorit acea mănăstire) „pentru că a miluit și a întărit sfânta mănăstire cu acea ocină ca să-i fie de pomană, iar sfintei mănăstiri hrană”⁴.

Neacșa a fost căsătorită cu Radu din Brâncoveni⁵ (vezi spița genealogică). Despre acest Radu din Brâncoveni, documentele vremii nu ne furnizează prea multe informații. Potrivit lui Anastasie Iordache, acest Radu din Brâncoveni ar fi fost menționat, pentru prima oară, ca postelnic, în 1559⁶. Aceștia au avut o singură fiică, pe nume Maria, care va duce mai departe numele familiei boierilor din Golești. Ea s-a căsătorit cu David postelnicul din Brâncoveni⁷, fiul Ilcăi. Acesta își luase numele după moșia Brâncoveni. Într-un document din 1577, emis de Banul Dobromir, apare menționat ca „postelnic din Brâncoveni”⁸. Maria din Golești și David, postelnicul din Brâncoveni, au avut trei copii: Danciu, Preda și Stana⁹. Danciu a murit fără urmași înainte de 1629 deoarece un document emis la 10 septembrie 1629 de Cancelaria Domnească a lui Alexandru Ilieș întărea doar jupaniței Stana spătareasa și fratelui ei, Preda spătar, satul Golești¹⁰. Din Preda au descins boierii Brâncoveni din veacul al XVII-lea¹¹.

Preda din Brâncoveni apare în documente fără titlu între 30 aprilie 1610-22 mai 1620, apoi este menționat

ca: postelnic (28 mai 1624-23 august 1625), fără titlu la 19 mai 1627, spătar (23 aprilie 1629-5 decembrie 1625). În anul 1630, împreună cu Matei Basarab, pribegește prin Transilvania. A fost prins în lupta cu Leon Tomșa, din 1631, după care s-a răscumpărat¹². Apare din nou în Sfatul Domnesc ca spătar (16 decembrie 1633-28 noiembrie 1635), mare spătar (14 ianuarie 1636-20 decembrie 1644), mare clucer (8 ianuarie 1645-30 aprilie 1652), mare vornic (21 mai 1652-11 februarie 1655), fost mare vornic (16 octombrie 1655-6 august 1656) și mare ban (26 mai 1658-25 iulie 1658)¹³. În timpul răscoalei seimenilor, din vara anului 1655, boierii l-au dorit chiar domn în locul lui Constantin Șerban¹⁴. A fost ucis de Mihnea al III-lea, la Târgoviște sub acuzația de hienlenie (înainte de 9 decembrie 1658)¹⁵. Drept dovadă a uciderei lui stau atât cronicile¹⁶, cât și o inscripție din ctitoria sa, mănăstirea Brâncoveni: „pre Preda vornicul l-au ucis Mihnea Vodă în casele domnești din Târgoviște, nefiind vinovat nemica...”¹⁷.

Preda din Brâncoveni a fost unul dintre cei mai bogați boieri din Țara Românească. Din relatările lui Paul de Alep, aflăm că marele ban Preda Brâncoveanu deținea, la 1658, 200 de sate și părți de sat, 12000 de iepe, 30000 de oi, 4000 de boi, 1000 de bivoli, 4000 de porci, 300 de șiruri de stupi și 1500 de sălașe de țigani¹⁸. Tot Paul de Alep îl descrie pe Preda Brâncoveanu ca fiind foarte milostiv cu călugării și cu săracii și că îi plăcea să construiască biserici și mănăstiri. Pe unele le moștenise de la strămoșii săi, dintre care mănăstirea Bistrița, mănăstirea de maici Dintr-un lemn, mănăstirea Arnota, Strehaiia, Sadova, Gura Motrului și mănăstirea de la Brâncoveni. La mănăstirea Hurezi acesta apare zugrăvit împreună cu soția sa¹⁹. El a fost căsătorit cu o nepoată a lui Matei Basarab, Păuna, fiica lui Papa Greceanu, mare vornic²⁰, cu care a avut doi copii: pe Papa postelnicul, tatăl lui Constantin Brâncoveanu, ucis de slujitorii răsculați la 1655²¹ (Papa postelnicul a fost căsătorit cu Stanca, fiica postelnicului Constantin Cantacuzino), Ancuța, care s-a căsătorit cu Iordache Pîrșcoveanu, Matei, mort de tânăr și pe Barbu, mort la Țaringrad²².

Potrivit lui Nicolae Stoicescu, Preda din Brâncoveni a fost nepotul lui Matei Basarab. În sprijinul acestei afirmații stă un document din 29 martie 1635, prin care se arată că mama lui Preda, Maria, a fost „vară primară, măriei sale, domnul nostru [Matei Basarab]”²³, tații lor fiind frați. Tot „ruda cea mai apropiată”²⁴ a lui Matei

Basarab îl consideră și Paul de Alep pe Preda din Brâncoveni.

Stana s-a căsătorit prima oară cu Fota grecul, originar din Ianina, care a ajuns mare postelnic (29 martie 1611 – 16 aprilie 1613)²⁵ în timpul domniei lui Radu Mihnea. Fota a avut doi frați, Vasile și Necula, care au deținut și ei dregătorii. Vasile a deținut funcția de mare vistier între 14 noiembrie 1615 - 7 decembrie 1615²⁶, iar Necula era menționat ca mare clucer în Sfat, la 20 noiembrie 1613 și 22 ianuarie 1615, iar ca mare vistier între 29 februarie 1616 - 8 iulie 1616²⁷. În august 1631, Necula a participat la lupta din „seșul Bucureștilor”, împotriva pribegilor conduși de Matei Basarab. A murit la 25 octombrie 1632, în lupta de la Plumbuita contra lui Matei Basarab, care i-a confiscat apoi averea pentru „rea hiclenie”²⁸, așa cum reiese din documentul din 26 februarie 1634. Matei Basarab îl considera cel mai mare dușman al său pe vistierul Necula pentru că „i-a sărăcit casa” și i-a cumpărat satele sale, iar din cauza lui, domnitorul fusese nevoit să pribegască prin Transilvania. Necula a fost ctitorul mănăstirii Golgota (1623-1624)²⁹.

După moartea lui Fota mare postelnic, Stana a devenit soția lui Gorgan mare spătar (3 februarie – 6 iulie 1628)³⁰. Rudă cu Matei Basarab, Gorgan a pribegit cu acesta, în toamna anului 1630, în Transilvania, astfel că domnul Leon Vodă Tomșa i-a confiscat averea, dar la 18 noiembrie 1630, aflând că „n-au avut Gorgan spătar nici o treabă cu acele sate și țigani, ce au fost date zestre boerenului domnia mele Stroe logofet”, i le întărit din nou³¹. Gorgan, mare spătar a fost ucis de Alexandru Iliș, în Moldova în anul 1632, când fusese trimis de Matei Basarab să facă pace³².

Așadar, din prima căsătorie cu marele postelnic Fota s-a născut Vișa, prin care se va continua pe linie feminină neamul boierilor din Golești. Stana a murit la 7 martie 1640 și a fost îngropată în biserica mănăstirii Vieroș³³.

Trebuie menționat următorul aspect: perioada în care familia boierilor din Golești s-a înrudit prin alianțe matrimoniale cu boierii din Brâncoveni a fost denumită de specialiștii în genealogie *perioada boierilor Golești-Brâncoveni*. Drept urmare, descendenții boierilor din Golești aparțineau și neamului boierilor din Brâncoveni după părinții lor. În lipsa unui nume de familie, distincția se făcea prin posesiunea unui mare domeniu, de la care fiecare boier își lua numele. Astfel că, deși fiice ale unor mari boieri din Brâncoveni, Maria, fiica lui Radu și Stanca, fiica lui David, sunt cunoscute ca posesoare de domenii de la Brâncoveni și Golești, iar Vișa numai la Golești³⁴.

Deoarece Vișa a fost unica moștenitoare, întregul domeniu al Goleștilor, alături de alte domenii aferente, au intrat în posesia sa. De aceea, ea nu va mai purta titulatura, din Brâncoveni și din Golești, precum mama și bunica sa, ci doar Vișa din Golești.

Vișa, fiica Stanei, a fost menționată pentru prima dată în documentul din 6 iulie 1626³⁵, alături de mama sa, Stana și de Gorgan, spătar, ca proprietari ai Slănicului, contextul fiind acela al răscumpărării din românia a unor locuitori ai aceluia sat.

Vișa din Golești s-a căsătorit cu Stroe Leurdeanu în anul 1623³⁶. Așadar, începând cu anul 1623, etapa boierilor Golești-Brâncoveni se încheie și începe o nouă etapă în istoria boierilor din Golești, respectiv cea a boierilor Golești-Leurdeni.

Note:

¹Anastasiu Lordache, *Pe urmele Goleștilor*, București, Editura Sport-Turism, 1982, p. 41.

²*Ibidem*.

³*Ibidem*.

⁴DRH, B, vol. XI, vol. XI (1593-1600), *Domnia lui Mihai Viteazul*, volum întocmit de Damaschin Mioc, Ștefan Ștefănescu, Marieta Adam, Constantin Bălan, Maria Bălan, Sașa Caracaș, Ruxandra Cămărășescu, Olimpia Diaconescu, Coralia Fotino, București, Editura Academiei R.S.R., 1975, doc. 257, p. 339.

⁵*Ibidem*.

⁶Anastasiu Lordache, *op.cit.*, p. 42.

⁷DRH, B, vol. XI, doc. 207 (28 septembrie 1596), p. 276-277.

⁸Octav-George Lecca, *Familii boierești Române. Istoric și genealogii (după hrisoave autentice)*, București, 1899, p. 90.

⁹Anastasiu Lordache, *op.cit.*, p.42.

¹⁰DRH, B Țara Românească(1628-1629), vol. XXII, întocmit de Damaschin Mioc, Editura Academiei R.S.R., București, 1969, doc. 354 (10 septembrie 1629), p. 666.

¹¹Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova (sec. XIV-XVII)*, București, Editura enciclopedică română, 1971, p. 125-126.

¹²*Letopisețul Cantacuzinesc*, ediție critică de C. Grecescu și D. Simonescu, București, Editura Academiei R.P.R., 1960, p. 98.

¹³Nicolae Stoicescu, *op.cit.*, p. 95.

¹⁴*Călători străini despre Țările Române*, vol. V, volum îngrijit de Maria Holban (redactor responsabil), M. M. Alexandrescu, Dersca Bulgaru, Paul Cernovodeanu, București, Editura Științifică, 1973, p. 521; vezi și la Claudiu Neagoie, *Seimenii în Țările Române. Contribuții la istoria organizării militare a românilor în secolele XVII-XVIII*, București, Editura Ars Docendi, 2017, p. 161-162.

¹⁵Nicolae Stoicescu, *op.cit.*, p. 95.

¹⁶*Letopisețul Cantacuzinesc*, p. 134.

¹⁷Octav-George Lecca, *op.cit.*, p. 91.

¹⁸*Călători străini*, vol. VI, îngrijit de M. M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1976, partea I, p. 215-216.

¹⁹*Ibidem*, planșa 25.

²⁰Nicolae Stoicescu, *op.cit.*, p. 125.

²¹DRH, B, vol. XXV(1635-1636), întocmit de Damaschin Mioc, Maria Bălan, Ruxandra Cămărășescu, Coralia Fotino, Editura Academiei R.S.R., București, 1985, doc. 40 (29 martie 1635), p. 50.

²²Nicolae Stoicescu, *op.cit.*, p. 125.

²³DRH, B, vol. XXV (1635-1636), doc. 40 (29 martie 1635), p. 50.

²⁴Călătoria lui Paul de Alep în *Călători străini despre Țările Române*, vol. VI, p. 215.

²⁵*Lista marilor dregători din Sfatul Domnesc ...*, p. 581; Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 181.

²⁶Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 251.

²⁷*Ibidem*, p. 217.

²⁸*DRH*, B. Țara Românească, vol. XXIV (1633-1634), vol. întocmit de Damaschin Mioc, Sașa Caracaș și Constantin Bălan, București, Editura R.S.R., 1974, doc. 208 (26 februarie 1634), p. 283-285.

²⁹Nicolae Stoicescu, *op.cit.*, p. 217.

³⁰*Lista marilor dregători din Sfatul Domnesc ...*, p. 572; Nicolae Stoicescu, *op.cit.*, p. 188; Spiridon Cristocea, *Din trecutul marii boierimi muntene. Marele vornic, Stroe Leurdeanu*, Brăila, Editura Istros, 2011, p. 36. Potrivit lui Nicolae Stoicescu, Gorgan din Criva este menționat în documente ca fost mare stolnic (3 octombrie 1616-18 mai 1618), pârcălab de Hotin (20 martie 1621-30), spătar (?- 20 septembrie 1621), mare paharnic în Divanul Țării Românești (15 iunie 1623-8 octombrie), fost paharnic (10 martie 1624), fost mare stolnic (23 august 1625), mare spătar în Moldova (24 octombrie 1624-22 decembrie 1625), fost spătar în Țara Românească (15 iulie 1626), fost mare vornic (?-15 mai 1627), mare spătar (3 februarie- 6 iulie). A fost închis de Alexandru Iliăș, apoi apare menționat ca fost mare spătar la 20 martie 1629-25 iulie 1630. A pribegit prin Transilvania cu Matei Basarab în toamna anului 1630, în timpul domniei lui Leon Vodă.

³¹*DRH*, B, vol. XXIII, (1630-1632), întocmit de Damaschin Mioc, București, Editura Academiei R.S.R., 1969, doc. 178, p. 298; Spiridon Cristocea, *op. cit.*, p. 36.

³²Nicolae Stoicescu, *op.cit.*, p.188 , vezi și *Letopisețul Cantacuzinesc*, p. 99.

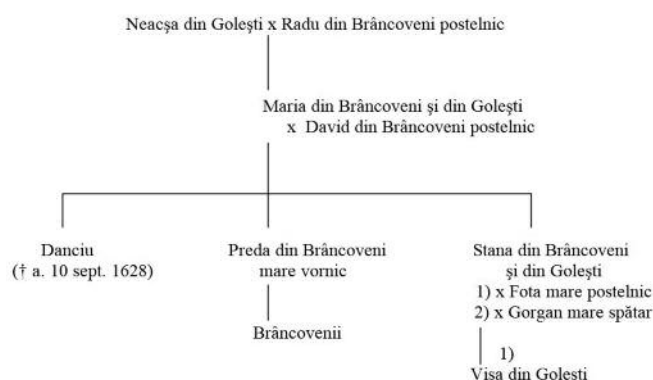
³³Cristocea Spiridon, *op. cit*, p. 37. După descifrarea lui Constantin Bălan, de la Institutul de Istorie "Nicolae Iorga" din București, pe piatra de mormânt a Stanei, aflată în partea de sud a pronaosului a fost săpată următoarea inscripție: "Aici este îngropată roaba lui D-zeu, jupâneasa Stana, fata răposatului D(a)vid postelnicu și a jupânesei M(a)ria ot Brâncoveni, nepoata jupânului Ivașco, vornicul Golesco. Și s-au pristăvit în zilele preabunului creștin, Ion Matheiu Basarabu voevod, m(e)s(e)ța martie 7 leat 7148" (1640)..

³⁴Anastasia Lordache, *op.cit.*, p. 42.

³⁵*DRH*, B, vol. XXI, (1626-1627), întocmit de Damaschin Mioc, București, Editura Academiei R.S.R., 1965, doc. 106 (6 iulie 1626), p. 208.

³⁶Spiridon Cristocea, *op. cit.*, p. 37. Potrivit lui Ștefan Greceanu, Stroe Leurdeanu era căsătorit cu Vișa la data de 23 martie 1623 (*Genealogiile documentate ale familiilor boierești*, vol. II, București, 1914, p. 324). Dintr-un hrisov de la Alexandru Coconul, datat 16 iulie 1625, aflăm că domnul i-a întărit „jupanului Nicola fost mare vistier” sate cu vecini și morile care le-a dat “zestre nepoatei sale, jupanița Vișa, fiica lui jupan Fotea fost mare postelnic”.

Familia boierilor din Golești de la Neacșa la Vișa

Spiță genealogică
Întocmită de MARIANA PAULA LIMBĂLATĂ

Tudor Vladimirescu și orașul Câmpulung – întrebări care și-au găsit răspunsuri

prof. Claudiu CĂLCÎI,
Școala Gimnazială Nanu Muscel

Ultimele zile ale lui Tudor Vladimirescu și legătura cu orașul Câmpulung au născut mai multe întrebări. A trecut o dată sau de două ori prin Câmpulung, de ce nu a fost eliberat de către români, unde a fost găzduit, care a fost traseul urmat spre Târgoviște, a durat o zi sau două acest traseu și unde a înnoptat? Încă de acum un secol, Constantin Rădulescu Codin arăta că Tudor ar fi trecut de două ori prin Câmpulung:

„Se știe că, pe când Tudor era în fruntea pandurilor săi, au ieșit, la Grădiștea în întâmpinare 30 de flăcăi din Câmpulung (măcelari, brutari și alți breslași) cu aclamațiuni și demonstrații de bucurie. Poporul spune că Tudor, pe când mergea în fruntea pandurilor, le striga și-i întărâta împotriva grecilor.

Înainte, pandurilor
Să luăm calea câinilor!
Cât or sta hoții pe noi
Nu mai vezi la plug doi boi
Nici în obor zece oi
Plâng copii pe bordeiu
Că n-au lapte-n putineiu

Tot prin Câmpulung a fost purtat mai târziu legat și ferecat între grecii care l-au dus la Târgoviște. Unii spun că Tudor numai odată a fost adus prin Câmpulung, în vremea când a fost purtat spre Târgoviște și atunci i se făcea primirea ca unui domn. Se arată și casa în care ar fi fost găzduit¹.

Tot acum un secol, C.D. Aricescu era de părere că Tudor a ajuns în Câmpulung numai o singură dată, după arestarea lui de către eteriști, la Golești. El arată că:

„Tudor fu pus într-un cărucioru micu de poștă, fiind pusu lângă el unu Manu, adjuntantu allu lui N. Ipsilanti, alte trei cărucioare de poștă îllu urmau, în fiecare câte doi arnăuți înarmați, cum și uă escortă de câți-va Mavrofori călări trimiși înadinsu de la Câmpu-lung pentru a în soci pe prisonieru...Pe câmpia de la Grădiște, depărtare de unu quartu de poștie de Câmpu-lungu așteptau pe Tudor călări vreuă trei-deci de flăcăi din acestu oraș, măcelari, brutari și alți brășlași, căci neguțătorii și boierii fugiseră în Brașoviu d uă după spargerea Bucurescilor. Însoțiți de mai mulți arnăuți călări din oastea lui Ipsilanti acei flăcăi eșiseră întru întâmpinarea Domnului Tudor pe care poporul îl iubea pentru că scăduse ludele de la douăzeci și cinci la cinci lei. Grecii, temându-se de români, răspândiseră vorba că Tudor e poftit de prințul Ipsilanti la Târgoviște ca să-l facă Domnu. Poporul întâmpină deru pe Domnulu Tudor cu manifestări de bucurie. Tudor este însă tristu”².

Ilustrul muscelean oferă și o explicație legată de atitudinea românilor de rând față de Tudor, o iubire datorată scăderii impozitului și o speranță că va ajunge Domn al țării cu voia lui Ipsilanti, speranță hrănită și de eteriști care explicau astfel de ce-l însoțeau pe Tudor. De ce românii nu l-au eliberat pe Tudor? În Monografia Câmpulungului din 2005, autorii sunt de părere că, la trecerea prin Câmpulung, reprezentanții breslelor l-au primit cu demonstrații de bucurie, probabil și cu intenții secrete de a-l elibera, ceea ce n-ar fi fost posibil, pentru că orașul era ocupat de trupele lui Nicolae Ipsilanti³. Un document pus în valoare de aceeași monografie, arată că orașul a fost ocupat de Nicolae și Iorgu, frații lui Alexandru Ipsilanti, apoi de turcii care i-au urmărit până la graniță. „Cu totul ne-am stins în vremea răzvrătirii Arvaților și ne-am topit din fața pământului...când Arvații ne rupea, când oastea turcească ne pârjolea”, arătau într-o jalbă dragoslovenii către domnul Grigore Ghica⁴. Încă un element interesant îl arată preotul Răuțescu în Monografia Câmpulungului, din 1943: „În timpul Zaveriei au plecat spre Ardeal mulți negustori și oameni cu stare. Printre aceștia Constantin Aninoșanu, care a luat cu sine cărțile și odoarele bisericii Sf. Nicolae Popa Savu...Și Mănăstirea Câmpulung a trimis toate sineturile la Brașov din pricina vremilor”⁵.

În aceste condiții, în care o mare parte a populației cu stare materială bună era fugită în Ardeal, restul locuitorilor rămași aici n-au îndrăznit să-l elibereze pe Tudor. Dar nici Tudor nu le-a cerut ajutorul și poate răspunsul ar fi legat de dorința de evita un conflict între români și eteriști și promisiunea acordării unei judecăți drepte la Târgoviște. O altă întrebare despre locul unde a fost găzduit în Câmpulung a primit un răspuns chiar de la Aricescu: „Ajuns către seară i se dă de locuință în casa bogasierului Constantin Chiliașu (moșu meu dinspre mamă) fiind în apropiere de casa boierului Urianu unde

ședea beizadeaua Nicolae Ipsilanti”⁶. Tudor Vladimirescu a fost găzduit în noaptea de 23 mai, în casa moșului dinspre mamă a lui C.D. Aricescu, bogasierul Constantin Chiliașu⁷, arată preotul Răuțescu. Problema este că acest nume de negustor de pânză apare în două feluri: Chiliașu și Chiliașoiu, deci care ar fi varianta corectă? Poate că răspunsul îl găsim în Catagrafia din 1838, care amintește pe Dumitrache Chiliașoiu în vârstă de 42 ani, soția Eufrosina și o fiică în mahalaua Târgului. Era boier conțopist, proprietar și procuror la Tribunalul cu 89 pogoane de fân, 50 de porumb și 2000 de pruni. Este singurul cu acest nume din toate cele 1494 familii amintite în această catagrafie⁸. Cred că este o rudă sau urmaș al aceluia Chiliașoiu ale cărui case au găzduit pe Tudor. Și Ștefan Ionescu Berechet folosește același nume: „În vechiul pomelnic al bisericii Șubești regăsim pomelnicul acesteia (cca. 1805-1814) din care putem deduce faptul că era rudă apropiată cu Constantin Chiliașoiu, bunicul reputatului C. D. Aricescu și ctitor al bisericii”⁹.

Ultima întrebare la care am căutat un răspuns este traseul și durata călătoriei către Târgoviște. Pe drumul ce răzbate în Valea Argeșelului, spre Stoeniști și Târgoviște. La Lăicăi, la Cârciuma din piatră (cândva han domnesc ce aparținea lui Vodă Brâncoveanu) a găzduit încă o seară¹⁰, este părerea istoricilor Ionel Batalli și Cristache Gheorghe. Peste Poștă și Muscel a coborât în Lăicăi, unde a făcut un popas la Hanul Cârciuma de Piatră în noaptea de 23/24 mai 1821, unde au fost serviți de hangița Băcănoaia. Se presupune că a mai făcut un popas la Gemenea, în casa Ghenculescu, dar care nu mai există, aproape de școala nouă¹¹, arată alți istorici, profesorii Ilie Popescu și Aurelian Stoicescu. „A doua zi a fost pornit peste Muscele, cu escortă mai numeroasă, conăcindu de prânzu la Cârciuma de Piatră. Ajungând pe la miezu nopții la Târgoviște a fost oprit până la ziuă de un avanpost al oștirii grecești. A doua zi, sosind la marginea orașului a fost pus pe un calu ordinaru cu scări din lemn cu picioarele legate sub burta calului¹², arată C.D. Aricescu.

După părerea mea, Tudor a fost purtat pe Calea Târgoviștei, strada care duce de la Flămânda către Mioarele, apoi în intersecția cu drumul spre Bilcești și Suslănești au urmat calea spre Suslănești, de acolo pe Valea Argeșelului, iar la Boteni, din drumul principal, au urcat spre stânga pe Muscele până la punctul numit La Poștă. Acolo se păstrează o fântână veche, o troiță și amintirea unui han unde călătorii poposeau. De acolo au coborât în Văleni și au ieșit la Lăicăi, la cunoscutul han Crucea de Piatră. Este puțin probabil să fi rămas noaptea acolo după o călătorie de 20 de km. Au mai făcut poate un popas în Malu cu Flori și au ajuns seara la marginea orașului Târgoviște, unde se afla un avanpost al armatei eteriste, după o călătorie de 50 km, la fel cât au parcurs în ziua precedentă de la Golești la Câmpulung. Graba cu care a fost dus arată frica eteriștilor de un conflict cu românii pentru Tudor, dar și apropierea trupelor otomane. Drumul vechi spre Târgoviște poate fi urmărit și astăzi cu ajutorul crucilor și altor monumente, dar și cu ajutorul

mărturiilor, ba chiar a fost folosit până acum 70 de ani. Unul dintre cei mai în vârstă locuitori ai comunei Boteni, cu domiciliul pe strada care duce către punctul La Poștă, Coman Vasile, ne-a spus că, în copilărie, înainte de colectivizare, pe aici trecea un câmpulungean care ducea lipii la Lăicăi. Ca să revenim la Tudor Vladimirescu, o stradă din Câmpulung îi poartă numele, între str. Frații Golești și str. Negru Vodă. Poate ar fi momentul să căutăm și să creăm simboluri urbane mai vizibile care să lege orașul nostru de o personalitate marcantă a istoriei românilor!

Note:

¹C. Rădulescu Codin, *Câmpulungul Muscelului Istoric și legendar*, Câmpulung 1926, tipografia Gh. N. Vlădescu, p. 195.

²C.D. Aricescu, *Istoria revoluțiunii române de la 1821*, p. 254 în <https://books.google.ro>.

³Constantin Cioței, Gheorghe Pârnuță, Ion Popescu

Argeșel, *Monografia Municipiului Câmpulung Muscel*, Ed. Expert, Câmpulung, 2005, p. 255.

⁴*Ibidem*, p. 42.

⁵Ioan Răuțescu, *Câmpulung-Muscel, Monografie Istorică*, Tipografia GH.GH. Vlădescu, Câmpulung, 1943, Ars Docendi 2009, Universitatea din București Ediție Anastatică, p. 41.

⁶C.D. Aricescu, *op. cit.*, p. 254.

⁷*Ibidem*.

⁸Spiridon Cristocea, Ștefan Trâmbaciu, *Câmpulungul Muscelului reflectat în cataografia din 1838*, Ed. Ordessos, Pitești, 2007, p. 86.

⁹<http://www.revistamonumenteloristorice.ro/fisiere/RMI-2015-2016.pdf>, articol de Ștefan Ionescu Berechet.

¹⁰Col. dr. Cristache Gheorghe, Ionel Batalli, *Ansamblul monumental de la Valea Mare- Mateiaș*, Ed. Militară, București, 1985, p. 17.

¹¹Ilie. I. Popescu, Aurelian P. Stoicescu, *Istoria învățământului din satele comunei Malu cu Flori 1838-2008*, Ed. Bibliotheca, Târgoviște, 2015, p. 37.

¹²C.D. Aricescu, *op. cit.*, p. 254.

Vechi acte din Pitești (I)

drd. Octavian DĂRMĂNESCU

Continuăm explorarea Piteștilor medievali prin publicarea unor documente de secol XIX, mai precis a primelor acte din arhiva bisericii domnești „Sf. Gheorghe”. Prețiosul dosar a fost descoperit accidental de către autor în dosarul – mai mare – pe 1903, ceea ce ne împinge la constatarea că un cleric (foarte probabil părintele Marin Braniște, un erudit cercetător al trecutului bisericesc și cultural local) l-a ascuns pentru a nu cădea în mâna comuniștilor. Documentele variază în importanță, însă toate oferă brut, reversibil și fermecător, Piteștii de acum două secole. Cronologic, documentele sunt următoarele: donarea unei prăvălii către două biserici piteștene a lui Cârstea măcelaru (1805), donarea unui loc cu casă către biserica domnească din partea Mandei, fiica lui Neculae tabacul (1806), vânzarea la sub-preț (înțeleasă tot ca donație) a unui loc de către Mărgărita, cumnata lui Cârstea măcelaru pomenit mai sus, către două biserici piteștene (1807), donarea de către Safta, soția răposatului Dumitrașco, a unui loc pentru biserica domnească (1809), o întărire de embatic din partea a trei episcopi argeșeni pentru familia de protopopi Coculești care slujeau la biserica domnească (1809 și 1828), vânzarea unei prăvălii de către Simion armeanul lui hagi Boiu (1817), act surpat ulterior de către epitropia bisericii domnești, căreia i se încălcase dreptul de protimis.

„Adecă ieu, Cârstea măcelarul ot orașul Piteștii, dat-am acest adevărat al meu zăpis ca să fie de bună încredințare sfintei Bisericii Domnești, ce să numește hramul Sfântului Marelui Mucenic Gheorghie i Sfintei Biserici din Coastă, ce să numește Sfânta Întrarea Prea

Sfintei Născătoarei de Dumnezeu Întrarea, precum să se știe că eu trăind cu soția mea Mariia răposata un an și nerămâindu-ne copii și având o prăvălie făcută de mine m-am socotit și de a mea bună voe am lăsat-o danie cu sufletul meu, ca să fie la aceste dooă sfinte biserici a să stăpâni prin dooă, adică jumătate la Sfântul Gheorghie și jumătate la Maica Precista, ca să fim și noi pomeniți, ieu și soția mea cu neamul nostru, în veci nestrămutat.

Și această prăvălie ieste în Ulița cea Mare, tot într-un văliș cu prăvăliia nepotă-mieu Dinul cojocarul, ginerile nepotu-mieu, Nițului măcelarul, însă cu toate nemestiile ce țin de prăvălie cu pământul iei. Și în cât va fi rămășița vieții mele să fie tot supt stăpânirea mea, iar după moartea mea să să ia supt stăpânirea sfintelor biserici de mai sus ce să numesc mai sus. Că așa las cu sufletul meu, ca ori care din rudele mele sau dintr-ale soții mele să nu aibă nici o treabă cu această prăvălie, ci să fie bună danie dată sfintelor biserici, fiind că rudelor celor dinspre partea mea și dinspre a soții mele le-am lăsat prin deosebită diiată din alt ce am avut și m-am îndurat.

Drept aceia, la facerea acestui zăpis fost-au față și din rudele noastre, cum și alte obraze de cinste față, carii mai jos să vor iscăli.

Și ieu, pentru mai adevărata încredințare, mi-am pus numele și pecetea spre adevărire 1805 iunie 19

Ieu Cârstea măcelarul, cel ce am dat daniia aceasta, adeverez

Eu Nițul măcelarul, martor

Eu Zamfir măcelariu, brat ego

Eu Badea cizmaru, martor

Eu Ioan Inimăroiu, martor

Eu Mărgărita, sora Mariei răposatei, martor

P<opa> Nițu ot b<iserica> god., mar<tor>

P. David dhv. ot Biserica din Coastă, unde este jumătate dăruită

Popa Nicolae ot ...

Și am scris eu, popa Preda, cu învățătura mai sus numiților și martor

Acest zăpis ce s-au dat danie sfintelor biserici de numitul Cârstea măcelari, după cum să coprinde întrânsul, fiind prin știrea noastră l-am adevărit și noi.

1805 iunie 20

Dionisie ieromonah sachelarie

Ioan ierei protopop¹

**

„Adecă eu Manda, fata răposatului Neculae Tabacu, ce-i zic porecla Brașoveanu, din orașul Piteștii, că întâmplându-se de m-am căsătorit întâiu și am ținut întru căsătorie pă un Necula sârbul abagiu și întâmplându-se de au murit, nefăcând copii din trupul nostru, mai trecând vreme la mijloc iarăși îndemnându-mă de m-am căsătorit și al doilea după alt soțu, anume Petre, și cu acesta iarăși nefăcând copii, aflându-mă și eu tot cam neputincioasă de boală și neavând nici o odraslă din mine și având și eu un locșor de prăvălie dat de zestre de la părinții miei pe marginea gârlii, despre răsărit până în marginea Uliți, care gârlă curge prin mijlocul orașului, din care loc făcându-l trei părți cu frații miei, anume Bade i Măinea.

Și pe locul meu am făcut și eu o căscioară cu tarabă la uliță și eu văzându-mă tot întru slăbiciune am rugat pre Dmnezeu și am cugetat cu tot sufletul meu ca locul cu casa aceasta îl las sfintei Bisericii Domnești, unde să prăznuște hramul Marelui Mucenic Gheorghie, unde sânt părinții miei îngropați și soția cea dintâi, de danie stătători, însă după moartea mea ca să să stăpânească de sfânta biserică în veci nestrămutat.

Și acest loc cu casa este în dreptul zidului Bisericii Domnești care să hotăraște cu numita biserică despre apus și pe din sus cu prăvăliia dumnealui hagi Țenea și pe de la vale cu locul frati-mieu Măini, fiind că-l las cu tot sufletul meu danie sfintei biserici să nu fie volnici frații miei i alte rude a protimisi cu răscumpărarea, fiind că frații miei ș-au luat părțile ce au avut de la părinți, iar partea mea, neavând ei nici o treabă, după cum mai sus arăt să fie vecinică moșie sfintei biserici.

Aduc aminte și pentru numitul soțul meu cel dupre urmă, anume Petre, că întâmplându-se și murind eu mai nainte după moartea mea în câtă vreme va trăi să fie dumnealui volnic a șădea într-această casă și să aibă a da pe an chirie la cutiia sfintei biserici pe an câte tal. cincisprezece.

Dar de să va întâmpla de a nu șădea cu numitul soțul meu în casă să fie lipsit și numai sfânta biserică să aibă treabă cu casa și cu locul a le da unde va vrea.

Și fiind că la sfânta biserică de această dată să află purtători de grijă sfinția sa părintele Dionisie proin sachelarie, dau acest încredințat zăpis al meu la mâna sfinții sale i la mâna sfinții sale părintelui popii lui Ioan ce să află slujind la sfânta biserică și protopop i la a preoților

ce să află slujitori sfintei biserici ca să fie supt păstrarea sfințiilor sale și cei după vreme carii vor rămânea a fi știut și nestrămutat în veci milostivindu-se și prea sfinția sa părintele episcopu Argeșiu a să trece în condica Sfintei Episcopii, spre a fi păzit și nestrămutat. Și când am făcut acest zăpis dat-am în știre și tuturor rudelor mele puind și alte obraze de cinste de s-au iscălit.

Și eu, pentru mai buna încredințare, puindu-mi numele și pecetea mea mai jos.

1806 martie 5.

Ieu Manda, fata răposatului mai susului numit, adevărez în frica lui Dmnezeu, dinpreună cu soțul meu cel de al doilea, anume Pătru, pentru această danie ce mai sus să numește.

Popa Ianache duhov., adevărez

Popa Preda de la Biserica gospod., martor

Popa Nicolae, martor

Popa Nițu, ot ...², mar<tor>

Ilie diiaconul, martor

Badea brat, adevărez

Măinea brat, adevărez

Cârstea Pelopociu, martor³

**

„Adicăte eu Mărgărita, soția răposatului Nicolae Inimăroiu, împreună cu fii-mieu Ioan ot orașul Pitești, încredințăm cu zăpisul nostru la sfintele biserici, adică Biserica Domnească, ce să prăznuște hramul Mucenicului Gheorghie, i la Sfânta Biserică din Coastă, ce să prăznuște Sfânta Întrare în Biserică, precum să se știe că după râvna ce am avut ca să dăruim un loc la mai sus sfinte biserici dă totu, dar având mare neputință am tocmit acest locu cu preoți în tal. 100, adică una sută.

Și pentru ca să fim și noi pomeniți și neamul nostru la sfântul jărfelnic am mai lăsat tal. treizeci pentru pomenire, iar tal. șaptezeci i-am priimit de la numitele sfintele biserici. Care loc este alătura cu al cumnată-mieu, Cârști răposatu, ce l-au dat danie la numitele sfinte biserici, însă cu prăvăliia ce ese cu fața în Ulița cea Mare și pă din sus să hotăraște cu locul ce-l dau cu prăvăliia Sandi, fata Nițului vatafu, din vâgașu carului până în zidu prăvălii să aibă sfintele biserici a stăpâni și preoți a căuta după vremi de către noi și de către copii noștri și dă tot neamul nostru, ca o danie hărăzită, fiind cu mai mult pentru pomenire am datu cu știrea tuturor mahalagiilor ca să fim pomeniți.

Și noi, spre mai buna încredințare, am chemat spre mărturie pă dumnealui postelnicu Ștefan, județul orașului, și alți care mai jos să vor iscăli de ne-au fost mărturie la daniia aceasta, puindu-ne și noi numele și degetile în loc de pecete, ca să se crează.

1807 avgt. 30

Eu Mărgărita, soția răposatului Nicolae, adevărez și vânzătoare

Eu Ion sin Mărgărita, împreună cu copii miei, adevărez La această învoire și ce hărăzește de danie mai sus numiți, fiind și eu de față, m-am iscălit mărturie.

Ștefan postelnicu

Cârstea Mumgiu, martor

Theodorache Simionoiu, martor

Gheorghie Mantu, martor

Nevrând a priimi preoți de la Biserica din Coastă ca să răspundă și ei bani pe jumătate s-au răspuns numai de la cutiia Biserici Domnești toți bani ce scrie într-acest zăpis Ioan ierei protopop⁴

**

„Adică-te noi carei mai jos ne vom iscăli încredințăm cu acest zăpis al nostru la sfânta Biserica Domnească de aici din orașul Piteștii, hramul Sfântului Marelui Mucenic Gheorghie, și la mâna sfinții sale părintelui protopopului Ioan protocoțarie al acestui oraș și purtătoriu de grijă al aceștii sfinte biserici, cum și a celorlalți preoți ce să află slujind la sfânta biserică, precum să fie știut că având numita biserică un locșor de prăvălie la Ulița cea Mare pe care loc cerându-l răposatul bărbat-mieu, anume Dumitrașco vâțafu de măcelari, de la răposatul părintele Dionisie proin sachelarie ce mai nainte au fost purtătoriu de grijă la această biserică cu simfonie ca să i-l dea să facă prăvălie pă dânsul și să dea chirie numitei biserici pe an câte tal. doozeci și cinci în cât va trăi să dea această chirie din an în an.

Iar după moartea numitului bărbat-mieu să fie lăsată acea bina ce-o va face numitul biserici danie, fiind că noi nu avem copii din trupul nostru, ci fiind că acum numitul bărbat-mieu ș-au dat obșteasca datorie am urmat și noi după cum au lăsat răposatul cu sufletul lui.

Și am lăsat această prăvălie ce este pe locul numitei biserici ca să fim și noi pomeniți și părinții noștri, fiind că câți s-au tras dintr-acest neam sânt îngropați la această biserică.

Ci pentru ca să fie știută că este această prăvălie bună lăsată bisericii danie de aici înainte am dat acest zăpis rugând și pă prea sfinția sa părintele episcopu al aceștii eparhii ca să se întărească și cu pecetea prea sfinții sale, spre a fi știută și neștrămutată această danie.

Și noi, pentru mai buna încredințare, am dat acest zăpis și ne-am pus și numele și pecetea ca să se crează, 1809 martie 1-iu

Eu Safta, soția răposatului Dumitrașcu, adeverez

Eu, Zamfir, fratele răposatului Dumitrașcu, adeverez

Eu popa Mihai, cumnatu lui Dumitrașcu, adeverez

Eu Sandu, cumnat numitului răposat Dumitrașcu, adeverez

Eu Nicolae, cumnatu numitului răposatului Dumitrașcu, adeverez

Și am scris eu, dascălu Nicolae cu zisa și învățatura Safti, soția răposatului Dumitrașcu, și a celorlalți cumnați ai d-ei și sânt și martor⁵.

**

„Iosif, cu mila lui Dmnezeu, episcop Argeșului. Dat-am pecetluitul nostru cucernicului protocoțarie chir popi protopop de sud Argeș precum să să știe că încă trăind răposatul Dionisie iermonah i s-au fost dat voe de ș-au făcut casă pe locul sfinteii biserici a Sfântului Gheorghie, ce să numește Domnească, cu tocmeală ca să dea

biserici pe fieștecare an chiriaa locului po tal. 15, adică cincisprezece, însă adevărînță în scris n-au apucat să ia de la numitul răposat.

Deci, pentru ca să să știe și cucernicia sa odihnit și biserica să-și aibă folosul său, i-am dat acest senet ca plătind pe fieștecare an chiriaa cea arătată să aibă a stăpâni, atât cucernicia cât și moștenitorii săi din neam în neam, cât loc să coprinde întru îngrădirea ce are acum.

Și pentru ca să să știe cât este am pofit pe cuviosul igumen buligean chir Parthenie ca să măsoare lungul și latul și câți stânjini domnești vor eși să-i treacă din dosul acestui pecetluit, supt iscălitura cuvioșiei sale.

1809 iunie 1-iu

Grigorie, cu mila lui Dmnezeu, episcop Argeș

Văzându-se și de noi acest pecetluit al răposatului întru fericire chir Iosif îl întărim și smerenia noastră, 1826 mart. 22

Ilarion, cu mila lui Dmnezeu, episcop Argeșului

Fiind că s-au văzut și de noi cuprinderea pecetluitului ce are familia răposatului protopop Ioan ot orașu Pitești de la prea sfinția sa părintele răposat episcopul Argeșului, chir Iosif, din leat 809 iunie 1-iu, pentru locul ce au luat cu chirie de la Biserica Domnească o<t> tam de ș-au făcut casă întărim și noi prin acest deosebit pecetluit al nostru ca să-ș aibă casa răposatului protopop stăpânirea locului acestuia neclintită și neștrămutată la neam de neamul său cu toate acareturile ce să află clădite pe dânsul urmându-ș răspunderea chiriei la biserică pe fieșcare an aceasta, 828 dechevr. 29⁶.

**

„Adecă eu care mai jos mă voi iscăli încredințezi cu zăpisul mieu la mâna dlui chir hagi Boiul de aicea, din orașul Piteștii, precum să se știe că o prăvălie ce o am cumpărat eu de la răposatu popa Mihai Bogatu, cu locul ei, împreună și dintr-al biserici loc, din dosul prăvăliei cu baticul ce prin zăpisul care îl avem dat la Epitropie să coprinde prefăcându-l eu după ce o am cumpărat de iznoavă fiind stricată și neputând a o ținea eu avândum socotelile într-alt chip, de a mea bună voe, nesilit de niminea și cu știrea tuturor rudelor i vecinilor ce să vecinește, adecă pe de la deal cu lene cojocar, iar pe de la vale cu chir Theodorache cojocar, o vândut dlui mai sus numitului neguțători în bani gata drept talr. 3500, adică trei mii și cinci sute tocmai, pre care bani i-am priimit toți deplin în mâna mea.

Și dlui să aibă a stăpâni această prăvălie cu bună pace, atât dlui cât și copii dlui pe care Dmnezeu i-au dăruit și pre care îi va mai dăru, stăpânind ca pre un acaret al dlui, după cum și în zăpisul răposatului popa Mihai ce-l am de vânzare să coprinde adică ohavnic.

Drept aceia, împreună cu alte obraze de cinste, spre încredințare neștiindu-mă iscăli m-am rugat de cel ce au scris zăpisul de m-au iscălit, puindu-m și degetu în loc de

pecete ca să să crează.

1817 iulie 8

Eu Simion armeanu, vânzător și adeverez

Eu Costandin tovarășu lui chir Simion, advez

Eu Theodorache cojocar, adeverez și martor

Ganceo boiangiu, martor

Dobrian boiangiu, martor

Și am scris eu diaconu Vasilie Gărdescu, scriitorul Epitropii Bisericii Gospod, cu zisa și învățătura numitului vânzător și martor

Înfățișat de jăluitar 845 mai 15, grefier Apostolescu.

Fiind că această cumpărătoare a prăvălii ce să coprinde în fața acestui zapis cumpărându-să prin neștirea epitropilor Bisericii Domnești d-lui jupân Hristea Mungiu și pe urmă dovedindu-să după protomisu ce au

avut sf. biserică mi-au întors bani înapoi și rămâne prăvălia a sfintei biserici ohavnică stăpânitoare.

Drept aceia, pentru încredințare, am iscălit

1817 iulie 20

Hagi Boiul⁷.

Note:

¹Dosar cu acte vechi (1805), Arhiva bisericii domnești „Sf. Gheorghe” din Pitești, f. 13 r-v.

²Necompletat.

³Dosar cu acte vechi (1805), Arhiva bisericii domnești „Sf. Gheorghe” din Pitești, f. 12 v-13 r.

⁴Ibidem, f. 13 v.

⁵Ibidem, f. 6 r-7r.

⁶Ibidem, f. 17 v.

⁷Ibidem, f. 9 v-10 r.

Situația edilitar-urbanistică a orașului Pitești în anul 1905

Aurel RADU

inspector superior în cadrul Serviciului Județean Argeș al Arhivelor Naționale

În rândurile care urmează, analizăm și redăm integral *Darea de seamă* realizată de primarul orașului Pitești, Al. M. Vestinian, referitoare la starea orașului și prioritățile edilitar-urbanistice de la începutul secolului al XX-lea, prezentată în ședința Consiliului orășenesc la 29 septembrie 1905.

La sfârșitul anului 1905, orașul Pitești avea 13.546 locuitori (6.812 bărbați și 6.734 femei), la care se adăuga și populație flotantă, adică militarii din garnizoana Pitești, 2.311 persoane (2.260 bărbați și 42 femei), în total 15.857 locuitori.

O problemă urbană stringentă era lipsa unei rețele de apă potabilă care să deservească toți orășenii. Fântânile publice alimentate de izvoarele de pe Valea Stancii (Trivale) sau cele de la Biserica Sf. Ilie se dovedeau insuficiente pentru îndestularea populației în creștere, mai ales în perioadele de secetă prelungită. Primarii care se perindau aproape anual în fruntea administrației municipale s-au arătat preocupați de găsirea unor surse de apă abundente în interiorul orașului (raionul orașului) sau de la periferie. Folosirea apei din Râul Argeș s-a dovedit o sarcină ineficientă, întrucât la acea vreme se realiza cu rudimentarele sacale, iar izvoarele descoperite în interiorul orașului, în urma numeroaselor prospecțiuni costisitoare, deși s-au dovedit cantitative, erau compromise din punct de vedere calitativ cu substanțe amoniacale, fiind astfel nepotrivite pentru alimentarea publică.

Anul 1905 reprezintă un an de referință în această problemă spinoasă, întrucât primarul Al. M. Vestinian prezintă pentru prima dată, în mod transparent, toate demersurile făcute în ultimul deceniu (1895-1905) de administrațiile trecute pentru găsirea unor surse de apă îndestulătoare și calitative pentru alimentarea cu apă potabilă, demersuri care s-au soldat, din păcate, mai mult

cu eșecuri decontate din bugetul municipal. Grație împrumutului aprobat de stat în anul 1898, în valoare de 2.000.000 lei, administrația urbană se mobilizează, cu întârziere, abia din anul 1905 pentru realizarea celor mai importante lucrări edilitar-urbanistice: sistemul de alimentare cu apă potabilă și rețeaua de canalizare, care vor fi date în folosință aproape simultan, în jurul anului 1910.

Pe lângă cele două lucrări majore de infrastructură urbană (apă și canal), administrația municipală a avut în vedere și alte investiții care se impuneau ca o continuare firească, în special pavarea cu piatră cubică, asfalt sau bazalt a celor 50 de străzi în lungime totală de 29 km, a trotuarelor, a pieței publice din centrul orașului (Piața Sf. Gheorghe sau Piața Episcopiei) și a oboarelor din târgul săptămânal al orașului (Târgul din Vale).

Serviciul public de iluminat (eclerajul) necesita îmbunătățiri, întrucât municipalitatea dorea să facă trecerea de la iluminatul pe bază de petrol (gaz lampant), la cel modern bazat pe electricitate. Acest deziderat s-a realizat cu întârziere, întrucât s-a blocat în contextul Răscoalei țărănești din 1907, fiind reluat de abia din 1911, astfel încât rețeaua pentru iluminatul public pe bază de electricitate devine funcțională din 1913.

Alte aspecte edilitar-urbanistice urmărite de municipalitate țineau de îmbunătățirea infrastructurii din târgul săptămânal al orașului care să asigure condiții mai bune de desfășurare și venituri bugetare anuale mai mari, reconstruirea abatorului comunal aflat pe malul râului Argeș, construirea din nou a cazarmii sergenților de oraș și a grajdurilor de la serviciul public de salubritate. În mare măsură și aceste investiții vor fi realizate până la intrarea țării, în 1916, în iureșul războiului mondial.

Acest document, prezentat integral pentru prima dată, reflectă implicarea municipalității piteștene pentru

dezvoltarea edilitar-urbanistică în primul deceniu al secolului al XX-lea, când s-au realizat două mari investiții urbane în spirit modern: rețeaua de alimentare cu apă potabilă și rețeaua de canalizare pluvială și menajeră.

Primăria urbei Pitești

Dare de seamă nr. 13

Ședința extraordinară de la 29 septembrie 1905

Președinția d-lui Al. M. Vestinian, primar

Consilieri prezenți: T. Brădeanu, I.P. Constantinescu, M. Ionescu, Sp.N. Mamulea, D. Marinescu, Ernest Paximade, C.M. Zănescu.

Consilieri absenți: dr. G.I. Rădulescu, Al. Dumitrescu, N.I. Apostolescu.

Consiliul fiind în majoritate, ședința se deschide la ora 8 ½ seara.

Domnul primar prezintă Consiliului raportul său cu nr. 3.107 în următoarea cuprindere.

Domnilor Consilieri,

De timpuri îndelungate administrațiile comunale s-au ocupat cu chestiunea alimentării orașului nostru cu apă, niciodată însă lucrurile în această direcție nu au fost luate în mod serios, căci mai toate consiliile comunale până în prezent nu au făcut altceva decât cercetări pentru găsirea apei potabile și menajeră prin sondarea terenului în diferite puncte, fără însă ca aceste cercetări să fie conduse de oameni speciali, cunoscători în această materie, ci de oameni fără cele mai elementare cunoștințe.

Personal, în vara anului curent, față cu lipsa totală de apă, am încercat pe strada L. Catargiu un sondaj, nu însă sub conducerea omului ne-experimentat, ci sub privegherea d-lui inginer Periețeanu și alții din localitate, care fără nicio plată au avut amabilitatea a ne da concursul d-lor, cu care sondaj am dat peste o cantitate de apă ieșită dintr-un puț artezian, care servește o parte de jos a orașului, fără însă să găsim volumul de apă ce căutăm.

Față cu această ultimă lucrare, am ajuns d-lor consilieri la concluzia că încercările de până acum cu sondajele în diferite puncte ale orașului trebuie părăsite pentru că niciodată nu se va găsi volumul acela de apă de care avem nevoie pentru întreaga populație a orașului, fie din punctul de vedere al apei potabile, fie din punctul de vedere al apei menajere, care să servească igiena, să combată incendiile și să mențină plantațiunile cu care comuna pe fiecare an cheltuiește oarecare sumă de bani, dar care plantațiuni dispar din cauza secetei prea mari.

În curs de 10 ani, numai începând cu anul 1895 s-a cheltuit cu aceste sondaje pentru apă suma de lei 83.855 bani 99, cuprinzând materialul și munca, sumă destul de considerabilă în raport cu veniturile comunei și cu toate acestea orașenii sunt cu totul lipsiți de acest element atât de trebuincios pentru îndestularea și sănătatea lor.

Dacă s-ar fi dat mai multă atenție alimentării orașului cu apă, sunt mai mult decât sigur că pe lângă sumele deja cheltuite, dacă s-ar mai fi adăugat câteva zecimi de mii de lei, chestiunea apei era de mult rezolvată și nu s-ar mai fi dat loc la nemulțumirile de astă-vară, când toți orașenii nu cereau decât apă, învinovățindu-ne pe noi, deși culpa nu era a noastră.

Domnilor Consilieri,

Cunoașteți și domniile voastre, cunoaște întregul oraș că precedentul consiliu comunal nu ne-a lăsat nici măcar un metru cub de apă pentru igiena orașului, cunoașteți personal că ajunsesem ca pentru stropitul orașului să cumpărăm apă de la Direcția Căilor Ferate plătind metru cub cu 30 centime și cu toate acestea nu putem avea nici de aici chiar cu plată, apă de care comuna avea nevoie.

Am încercat să aduc apă de la râu dar a fost imposibil pentru că a aduce o saca mare de apă de aici trebuia să întrebuițăm brațele a 14 oameni care pompau, plus trei care să mâne 3 sau 4 boi ca să poată scoate sacaua din maldărele de nisip după malul râului.

Vedeți dară domnilor consilieri că judecând chestiunea din toate punctele de privire orice idee de a se alimenta orașul cu apă din puțuri arteziene trebuie părăsite pentru că cu acest sistem de alimentare niciodată orașenii nu vor avea apă potabilă și suficientă, plus că se cheltuiește sume considerabile de bani fără a avea în schimb ceva.

Gândiți-vă serios și hotărâți fără șovăire asupra acestui punct atât de important căci având apă avem viață, avem totul.

Nu trebuie să vă gândiți niciodată la mijloacele bănești ce ne trebuie să aducem apă în oraș, numai voință și curaj cetățenesc să aveți. Mijloacele sunt găsite.

Comuna Pitești are votat un împrumut de lei 2.000.000 încă din anul 1898, împrumut care să servească în prima linie pentru aducerea de apă și alte îmbunătățiri ca: canalizări, pavaje, iluminat, construcții de școli și altele.

Domnilor Consilieri,

Cu alimentarea orașului cu apă comuna nu va fi expusă ca cu cheltuielile de s-ar face cu pavajul, canalizarea și chiar eclerajul pentru următorul motiv.

Dacă comuna ar cheltui cu aducerea apei în total suma de 500.000 lei ce ar lua cu împrumut pe un termen de 30 ani, anuitatea de plată s-ar ridica pe an la suma de 32.525 lei, ei bine, această sumă s-ar plăti mai mult decât sigur din încasările ce s-ar face de la orașeni, pentru că plata apei fiind obligatorie pentru toți ea se va încasa ca orice dare comunală.

Această părere a mea este d-lor consilieri foarte sigură și întemeiată pe calcul matematic și iată cum.

Orașul Pitești are un număr aproximativ de 856 case din care scoțând pe orașenii fără dare de mână, ne rămân 8 hoteluri, 550 case principale, 113 cârciumi, 3 bragagerii, 5 cofetării, 50 băcănii și alți comercianți, care toți impuși la taxă după cum urmează la comuna Focșani și alte orașe, comuna Pitești ar încasa aproximativ suma de lei 4.000 cu care se poate plăti dacă nu întreaga anuitate, dar aproape toată, plus că toate localurile publice ca școli și altele vor fi servite cu apă bună și

orașenii nu vor mai suferi în timpul verii lipsa apei pe care o doresc atât amar de vreme.

Cred că momentul pentru a rezolva o chestiune atât de importantă pentru orașul nostru a sosit și nu trebuie să ne dăm înapoi de la nici un sacrificiu așa că în primăvara viitoare să se înceapă lucrările pentru aducerea apei.

Canalizări

Afară de apă, orașul nostru este lipsit de canalizări în mare parte, care dacă s-ar face acum în combinație cu apa putem avea canalurile de scurgere pentru toate necurătenii din oraș, prin urmare, atunci putem zice că avem adevărată igienă și un oraș eminent curat care să servească de model la multe orașe din țară.

Pavajul

Nu uit a vă supune deliberării domniilor voastre că orașul este format dintr-un număr de 50 străzi, care toate însumează o distanță de 29 km și 195 metri liniari ale căror pavaje sunt cu totul deteriorate și aproape imposibil de circulat pe dânsule, așa că și ele trebuie luate în considerațiune mai cu seamă acum când din cauza facerii canalurilor pentru aducerea apei și a canalizării în parte a orașului au să fie și mai mult stricate.

Piața

În considerațiune trebuie luată și piața orașului care din cauza pavajului deteriorat se formează în timpul toamnei și al iernii noroaie atât de mari încât este imposibil de circulat și care piață dacă nu trebuie altfel îmbunătățită cel puțin pavată cu bazalt carosabil.

Eclerajul

În privința eclerajului avem de observat că și el trebuie îmbunătățit cu ocazia aducerii apei, adică să fie înlocuit în total cu electricitate sau cel puțin parte dintr-însul fiind mult mai ieftină întreținerea iluminatului cu electricitate decât cu actualul sistem cu care se cheltuiește cu întreținerea între 20.000 lei anual, iar ca material pentru ars (petrolul) între 22 și 30.000 lei anual, în total aproape

45.000 lei pe câtă vreme cu sistemul electricității, lipsind site, sticle și o mulțime de alte piese mici care formează o lampă nu s-ar cheltui mai mult, dar în schimb ar scăpa comuna de o mulțime de neajunsuri.

Târgul

Oboarele din târgul de săptămână care dau un venit între 80-90.000 lei anual, o sumă destul de considerabilă, însă au nevoie de mari îmbunătățiri ca: pavaj, oboare de vite, chiar adăpost pentru oamenii, care în timpurile ploioase de toamnă și iarnă părăsesc oboarele cu vitele împreună cauzând comunei pagube însemnate.

Făcându-se aceste îmbunătățiri fiți siguri domnilor consilieri că târgul nostru de săptămână, care este unul dintre cele mari din țară, frecventat de aproape 6-7 județe s-ar mări și mai mult și prin consecință și veniturile comunei s-ar ridica.

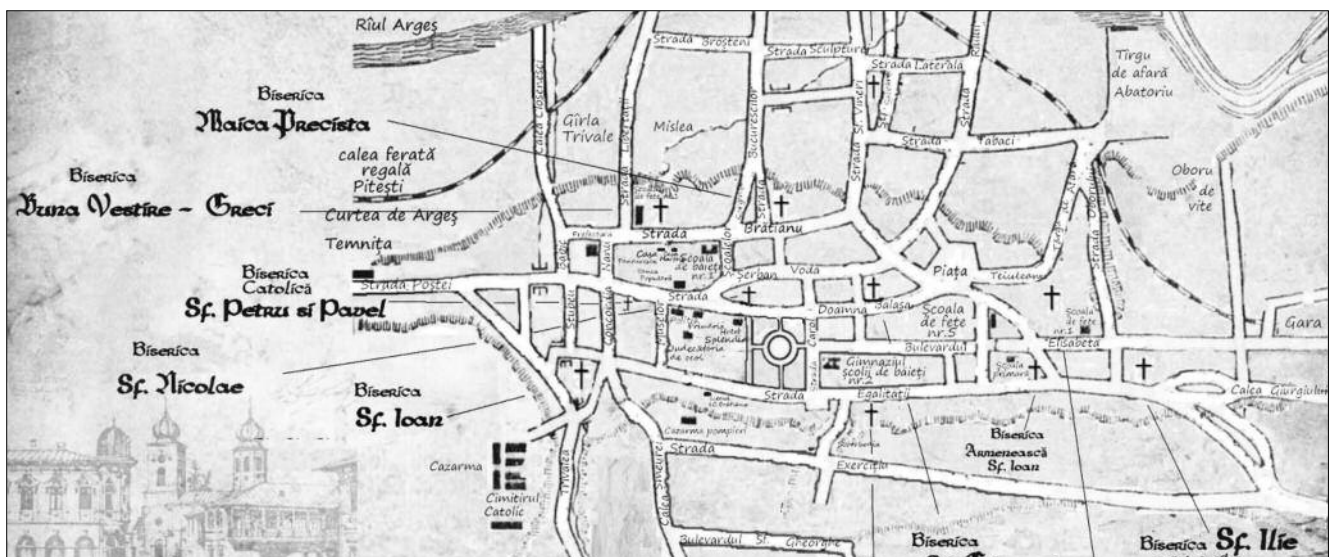
Abatorul

Abatorul este de asemenea o proprietate a comunei producător de venit, el aduce anual suma de lei între 18-20.000 cu toate că se găsește într-o stare de ruină completă, pe dedesubt subminat de cursul râului, plecat într-o parte și aproape să fie luat de cea dintâi viitură a apei deoarece împrejurul lui nu se găsește pământ tare de rezistență ci numai depozite de gunoarie mișcătoare care le cea mai mică zguduitură se prăbușește(!) și piloții pe care abatorul este așezat încep a se mișca.

Cazarmile sergenților de oraș și ale oamenilor din serviciul de salubritate sunt într-o stare (de) completă ruină și au ajuns ca totul nelocuite.

Asemenea și grajdurile pentru adăpostul vitelor sunt cu totul ruinate și neîncăpătoare pentru numărul de vite ce comuna posedă și de care are absolută nevoie.

Pentru a se vedea și de dvs. starea deplorabilă a acestor clădiri vă prezint raportul d-lui medic comunal cu nr. 547 și veterinar cu nr. 31.

File de istorie

Curtea Primăriei ar necesita și ea să fie pavată și aceasta nu ca lux, ci prin faptul că servește trei autorități prin prea multă aglomerație de public și fac nevoie și se deteriorează prin acces mobilierul acestor autorități, osebbit că ne-am prezenta cu mai mult aspect în fața vizitatorilor străini.

Nu trebuie să vă gândiți un moment d-lor consilieri că toate aceste îmbunătățiri imperios cerute pentru oraș nu se pot face din veniturile anuale ale comunei deoarece cu dânsese abia se poate întreține nevoile impuse prin diferite legi comunei.

Am ferma convingere că d-voastră judecați nevoile orașului ca și mine și că împreună cu toții vom lucra de acord pentru aducerea la îndeplinire a acestor lucrări atât de necesarii.

Vă rog dar a-mi da avizul d-voastră a prepara studiile pentru toate aceste lucrări, intrând în tratative cu diferite persoane și societăți competente. Studii care vor fi supuse din nou deliberării domniilor voastre o dată cu planurile, devizele și caietele de sarcini pentru a li se da convenita aprobare.

Domnul primar prezentând Consiliului acest raport arată că de 6 luni de când se află în capul comunei s-a ocupat în prima linie atât domnia sa cât și domnul ajutor Constantinescu cu chestiunea aducerii apei în oraș.

În acest scop a vizitat lucrările pentru aducerea apei la Băile Govora și orașele Sinaia și Predeal așa că în această direcție a făcut diferite calcule până a ajuns la convingerea că dacă comuna ar cheltui din acest împrumut 500.000 lei pentru aducerea apei, anuitatea acestui împrumut s-ar putea plăti aproape numai din abonamentul orașenilor.

Dacă s-a oprit din facerea studiilor pentru găsirea apei prin sondaje a fost pe de o parte încercările ce se făceau de mai bine de 10 ani în această direcție și pentru care comuna a cheltuit aproape 90.000 lei, iar pe de alta, sfatul ce i s-a dat de mai mulți domni ingineri cunosători în această materie că comuna Pitești niciodată nu (va) putea să aibă apă necesară pentru îndestularea orașului prin facerea de puțuri arteziene până nu se va lua apă din albia Râului Argeș, în care scop urmează să se facă studii serioase.

Pe lângă această lucrare care va da o nouă viață orașului urmează neapărat să se facă și celelalte îmbunătățiri ca: canaluri, pavaje, oboare de vite, lumină electrică, abator etc. despre care se face mențiune în raport.

În acest scop, roagă Consiliul a lua în dezbatere cu toată seriozitatea cele expuse mai sus și a admite facerea a acestor lucrări dacă va găsi că sunt necesare fixându-se asupra lor și determinându-se care din ele trebuie anume făcute.

Dl. consilier comunal Al. Dumitrescu prezentându-se la consiliu în timpul citirii raportului d-lui primar și luând parte la dezbaterile acestei chestiuni luând cuvânt arată că este pentru efectuarea acestor lucrări arătate de dl. primar prin raportul său pe care le găsește foarte necesare pentru oraș, cu osebire însă ca ele să fie date oamenilor de știință și competenți în aceste materii

publicându-se în acest sens concursuri și fixând chiar premii.

Asupra acestor observații ale d-lui consilier Dumitrescu, dl. primar pentru lumina d-lor consilieri răspunde că prin sistemul de a se acorda premii și concursuri în chestiuni de alimentare cu apă, crede că este prejudiciabil intereselor unei comune pentru motivul că acest sistem se poate întrebuița și aplica numai atunci când este vorba de lucrări arhitectonice nicicum în chestiuni de alimentare cu apă cum este cazul nostru la care lucrare trebuie chemat omul cu cunoștințe hidrologice și acela care a mai făcut lucrări de asemenea natură și în tot cazul mai adaugă dl. primar că pentru toate aceste lucrări mari va face cele mai întinse publicațiuni, atât în țară, cât și în străinătate ca lucrările de care orașul Pitești are absolută nevoie să se execute, să parvină la cunoștința tuturor oamenilor speciali și cunosători desăvârșiți în aceste specialități.

Dl. consilier Er. Paximade, luând cuvântul, susținea că s-ar asocia în totul cu părerea d-lui consilier Al. Dumitrescu dacă ar fi vorba de alte lucrări de exemplu construcțiuni, unde s-ar putea admite termene îndelungate și unde ar trebui să se admită premii și concursuri, dar în special fiind vorba de alimentarea orașului cu apă de care este lipsit în mod absolut, de canalizări și pavarea orașului, lucrări care sunt în strânse legături una cu alta și care în mod absolut reclamă cea mai mare urgență urmând să înceapă chiar primăvara anului viitor 1906, declară că d-sa este de părere să se admită în total raportul d-lui primar care în expunerea de motive făcută oral astă-seară în ședință se vede că s-a ocupat într-un mod foarte aprofundat de interesele orașului dând cele mai mici amănunte fie din punctul de vedere al chestiunilor economice și financiare, și cum toate aceste lucrări propuse de dl. primar nu se pot efectua din veniturile ordinare ale comunei, urmează ca ele să fie făcute din împrumutul de lei 2.000.000 votat de Consiliul comunal în ședința de la 5 decembrie 1898, aprobat de corpurile legiuitoare prin legea de la 22 iunie 1899, promulgată prin Înaltul Decret Regal nr. 3104/1899 lăsându-se latitudinea d-lui primar a îndeplini toate formalitățile cerute de legi în asemenea materie, ocupându-se și cercetând astfel de lucrări și alte orașe din țară și făcând cele mai întinse publicații.

Domnii consilieri, toți ceilalți și anume: I.P. Constantinescu, D. Marinescu, T. Brădeanu, M. Ionescu, C.M. Zănescu și Spirea N. Mamulea, ascultând raportul d-lui primar, răspunsurile d-sale orale, argumentarea d-lui consilier Al. Dumitrescu și a d-lui Er. Paximade, consultați la vot au declarat în unanimitate că lucrările arătate de dl. primar fiind de o mare necesitate și reclamate de urgență sunt de părere a se proceda imediat la efectuarea lor după ce studiile vor fi preparate.

Consiliul,

Având în vedere raportul d-lui primar nr. 3107.

Vând în vedere lucrările ce d-sa arată prin acest raport că trebuie efectuate și care lucrări sunt următoarele.

1. Alimentarea orașului cu apă potabilă.

2. Canalizarea străzilor în suferință.
3. Iluminarea orașului cu electricitate.
4. Pavarea cu piatră cubică a străzilor principale.
5. Pavarea trotuarelor, a pieței și a curții ospelului comunal¹.

6. Construirea de oboare pentru vitele mari, mici și pentru porci și pavarea lor în târgul de săptămână făcându-se pavilioane pentru adăpostul cumpărătorilor și vânzătorilor ce frecventează aceste oboare.

Având în vedere că în ce privește alimentarea orașului cu apă este o lucrare de cea mai primă necesitate pentru orașul nostru deoarece actualmente orașul Pitești nu are decât o mică cantitate de apă pentru băut, lipsindu-i cu totul apa pentru incendii și igienă, adică apă menajeră. Având în vedere că în vara anului curent apa menajeră a lipsit atât de mult încât comuna a fost nevoită să o cumpere de la Direcția Căilor Ferate plătind metrul cub cu 0,30 bani.

Având în vedere că în oraș, în ce privește canalizarea, ea nu este făcută decât pe un mic număr de străzi și cu un tip de canal foarte mic. Având în vedere că în orașul Pitești, având o situațiune în pantă, toate apele din cauza ploilor, fie din cauza topirii zăpezilor pornind în direcția de la vest spre nord-est către Râul Argeș, adeseori se produc inundații pătrunzând apa nu numai în magazine dar chiar și în locuințele orașenilor, deci și această lucrare este imperios reclamată.

Având în vedere starea deplorabilă a oboarelor de vite mari, mici și porci situate în târgul de săptămână al orașului. Având în vedere că aceste oboare nu au altă îmbunătățire actualmente decât o împrejmuire de jur împrejur fără adăpost pentru vite și oameni, nepavate, din care cauză în timpurile ploioase și în timpurile de toamnă și iarnă se produc noroaie atât de mari încât circulația devine imposibilă și din cauza intemperiilor naturii, vânzătorii, proprietarii de vite și cumpărătorii părăsind oborul cauzează comunei pagube însemnate.

Având în vedere că chiar în starea actuală cum se găsesc aceste oboare ele produc comunei un venit anual între 90.000 lei până la 100.000 lei și dacă ar fi îmbunătățite desigur că venitul pentru comună ar fi și mai mare pentru că este stabilit că aceste oboare sunt vizate de locuitori din 7-8 județe.

Având în vedere că orașul Pitești este populat de un număr de 15.000 locuitori, plus două regimente de infanterie și un regiment de artilerie.

Având în vedere că acest oraș nu are decât o singură piață numită a Episcopiei care ocupă o suprafață de 6.300 metri pătrați. Având în vedere că ea este pavată în mod primitiv cu piatră, bolovani de râu. Având în vedere că pe lângă ea ca teren a devenit insuficientă orașenilor, dar afară de aceasta din cauza prea marii circulațiuni, noroiul devenind și aici prea mare, circulația de multe ori în timpul de toamnă și iarnă devine foarte anevoioasă.

Având în vedere că orașul Pitești posedă în centrul orașului său un ospel comunal construcție nouă cu un aspect foarte plăcut și având înăuntru curții sale două localuri de judecătoreie care nu au nici un fel de pavaj, decât nisip așternut fără nicio nivelare, astfel că din

cauza justițiabililor de la ambele judecătoreii, a personalului administrativ comunal și a tuturor orașenilor care au nevoie de comună, cum și a trăsurilor care traversează prin curte, praful și noroiul devin atât de nesuferite încât cauzează pagube mari mobilierului din aceste autorități prezentând și un aspect urât.

Având în vedere că în oraș tăierea vitelor de orice natură, conform legilor și regulamentelor sanitar-veterinare se face la abatorul comunal situat pe marginea Râului Argeș. Având în vedere că acest stabiliment produce comunei un venit anual de 20.000 lei. Având în vedere că el se găsește într-o stare de ruină, așa că la cea dintâi viitură de apă este amenințat să fie luat cu totul fiind situat pe un teren nestabil format din depozitul de gunoai aduse din interiorul orașului, plus că este construit într-o stare cu totul primitivă, învelit cu șită și așezat pe niște piloți ajunși în stare de putrefacție.

Având în vedere că orașul Pitești este format dintr-un număr de 50 străzi care toate însumează o distanță de 29 kilometri 125 metri liniari. Având în vedere că o parte din străzi sunt în formă de șosele așternute cu balastru, iar cea mai mare parte acoperite cu primitivul pavaj numit bolovani de râu. Având în vedere că din cauza relei construcții, tot acest pavaj este atât de deteriorat încât chiar în timpul verii circulația cu trăsurile este anevoioasă, iar în timpul iernii imposibil din cauza noroaielor. Că de asemenea și trotuarele acestor străzi lasă foarte mult de dorit fiind și ele pavate în cea mai mare parte cu bolovani de râu, colțuroși, foarte supărători pietonilor, afară de puține străzi din centrul orașului.

Având în vedere că comuna Pitești are un număr de 80 sergenți de zi și noapte cărora este obligată să le dea local conform legii poliției administrative.

Având în vedere că comuna Pitești face serviciul salubrității și al eclerajului în regie, unde trebuie să adăpostească un număr de aproape 100 persoane, plus caii și boii necesari comunei.

Având în vedere că atât cazarma sergenților cât și locuința oamenilor din serviciu ai comunei și grajdurile sunt într-o stare atât de deplorabilă ca aspect, ca igienă și ca construcție încât ele amenință căderea, periclitând viața celor ce locuiesc.

Pentru toate aceste considerațiuni Consiliul comunal întrunit astă-seară hotărăște.

Admite în totul raportul d-lui primar nr. 3107.

Consideră de cea mai mare necesitate pentru orașul Pitești și de cea mai mare urgență efectuarea lucrărilor propuse de d-sa și în consecință dispune ca în campania de lucru a anului financiar 1906 să se înceapă următoarele lucrări.

1. Alimentarea orașului cu apă potabilă din Râul Argeș sau de unde se va mai găsi.

2. Canalizarea cu canal tip 0,45, cel mai mic, a următoarelor străzi: bulevardele Ferdinand și Elisabeta Doamna, adică din strada Aurora până la Gară, strada Lascăr Catargiu până în canalul Mislea sau și mai înainte de va fi nevoie, strada Sf. Vineri începând din strada Șerban Vodă până în canalul Mislea de la Băi, strada Brătianu și strada Craiovei.

File de istorie

3. Pavarea pieței și lărgirea ei.
 4. Pavarea grădinii ospelului comunal.
 5. Pavarea în mod sistematic și facerea de oboare în Târgul de săptămână pentru vitele mari, mici și porci, cu toate necesarele lor, cum și pavilioane deschise pentru adăpostirea vânzătorilor și cumpărătorilor care frecventează aceste târguri.
 6. Construirea abatorului comunal cu oboare pentru tot felul de vite și pavarea lui.
 7. Iluminarea orașului cu electricitate.
 8. Construirea din nou a cazarmii sergenților de oraș, a grajdurilor etc.
 9. Pavarea cu piatră cubică, cu asfalt sau cu cărămidă de bazalt pe străzile: bulevardele Ferdinand și Elisabeta Doamna începând din strada Aurora și până în dreptul Gării, strada Șerban Vodă începând din strada Craiovei, casa Petre Georgescu și până la Podișca Balosache cu intrările laterale de la celelalte străzi.
 10. Pavarea cu bazalt a trotuarelor din oraș.
- În acest scop autorizăm pe d-nul primar ca de îndată să înceapă facerea de studii, planuri, devize și caiete de sarcini pentru fiecare din aceste lucrări în parte făcându-se cele mai întinse publicațiuni prin presă, atât în țară cât și în străinătate, studiind și cercetând personal în toate părțile unde s-au făcut lucrări de asemenea natură.

Va consulta oameni speciali, mai cu deosebire în ce privește alimentarea orașului cu apă.

Orice lucrări, orice studii, orice angajamente se vor pune de dl. primar în deliberarea Consiliului pentru aprobare.

Nemaifiind nimic la ordinea zilei, ședința se ridică la ora 12 noaptea.

Primar, Al.M. Vestinian

Consilieri: T. Brădeanu, I.P. Constantinescu, M. Ionescu, Sp.N. Mamulea, D. Marinescu, Ernest Paximade, C.M. Zănescu.

Secretar: I. Vulpescu.

SANIC, Ministerul de Interne, Divizia comunală, dosare: 1208C/1897, f. 38-42, 58-59; 13/1905, f. 4, 74-78; 755/1905, f. 5-8, 14-18.

Notă:

¹Palatul comunal sau ospelul comunal a fost clădirea inaugurată în anul 1886 în care a funcționat administrația municipală.

Copil, dușman al poporului

Interviu cu doamna profesor LĂCRĂMIOARA STOENESCU, urmașă de fost deținut politic

prof. Elena ȘTEFĂNICĂ

Numele intervievatorilor: Elena Ștefănică, profesor, 42 de ani, Pitești;

Tinca Marian Cristian, 19 ani, elev, Pitești.

Diaconu Alexandru, 16 ani, elev, Pitești

Locul interviului: Muzeul Județean Argeș, Pitești, cu ocazia simpozionului PERT 2012, dedicat „Experimentului Pitești” – reeducare prin tortură

Durata interviului: 31de minute și 09 secunde.

Tipul de înregistrare: 2 audio înregistrări; VN 870061, VN 870062;

Tema: FENOMENUL PITEȘTI” – UN EXPERIMENT EȘUAT!?

Cuvinte cheie: deținut politic, închisoare, experiența carcerală, viața de după eliberare

Numele și prenumele interviuatului: Lăcrămioara Stoenescu

Data și locul nașterii: Giurgiu, 1942.

Profesia: profesor limba română, pensionară

Data interviului: 28 septembrie 2012

Tata întemnițat „pentru faptul că fusese pretor; restul familiei deportată la Rădășeni, lângă Fălticeni, în 1952.

Motivul: Fiică de deținut politic, exmatriculată din școală la 10 ani, pentru că era “dușman al poporului”.

Ș.E.: Bună ziua! Eu sunt Elena Ștefănică, sunt profesoară de istorie la Liceul „Mihai Viteazul” din Pitești și suntem implicați, împreună cu copiii, într-un proiect despre „Experimentul Pitești”, dar și despre suferința celor care, eu știu, au luptat pentru a fi liberi în anii de după 1945. Le permiteți copiilor mei să vă pună câteva întrebări?

C.T.: Am fi interesați să spuneți câte ceva despre copilăria dumneavoastră.

L.S.: Știi cum ai mers? Direct la țintă! Și eu cu voi și voi cu mine! Mă numesc Lăcrămioara Stoenescu și sunt autoarea cărților „Copii, dușmani ai poporului. De pe băncile școlii în cele ale închisorilor comuniste” și „Memoria stigmatelor”, pe care am prezentat-o astăzi la

Pert (*n.n. Simpozionul internațional PERT 2012, dedicat „Experimentului Pitești” – reeducare prin tortură*). Deci, spuneam că mergeți direct la țintă pentru că eu sunt un *copil - dușman al poporului*, pentru că eu, la zece ani, am fost exmatriculată din școală, pentru că tatăl meu a fost arestat politic. Deci, în 1952, eu am plecat cu familia, am plecat în deportare, cu mama și cu bunica maternă, care, de fapt nici nu era pe listele Securității, dar a fost luată în locul bunicii paterne, care purta un alt nume, dar, mă rog, asta e altă poveste...

S.E.: În ce localitate?

L.S.: Din localitatea Giurgiu. Am fost deportați 823 de oameni, din toate colțurile țării, 47 de localități.

S.E.: Unde ați ajuns?

L.S.: Aaa... noi am ajuns la Rădășeni, lângă Fălticeni, Suceava. Ceilalți... în alte localități, dar cine au fost, nu mă întrebați.

S.E.: Tatăl ce politică a făcut?

C.T.: Pentru ce a fost arestat?

L.S.: Așa, foarte bine! Tatăl meu nu a făcut politică! Pentru faptul că fusese pretor! Știți voi ce fusese pretorul? Un fel... adică un fel... un fel de primar, să zicem așa, ca să înțelegeți voi mai bine, pentru multe comune... sate, da, douăzeci, să zicem, nu mai știu nici eu exact, că eram mică. Tatăl meu a fost, până în '48, când s-a făcut noua împărțire administrativă, pretor la Comana, plasa, județul Vlașca era atunci. Dar el politică nu a făcut, dar a fost considerat obedient regimului (*n.n. anterior instaurării comunismului*) și, o perioadă de doi ani, în timpul regimului antonescian. Dăduse un examen și era un funcționar public, cum e aici la primărie și, mă rog, cum e domnul prefect, chiar avea funcția de subprefect.

S.E.: Cum ați primit vestea eliminării din școală la zece ani? Că erați doar un copil!

L.S.: Amm(...) dacă îmi permiteți, mai este până acolo.

S.E.: Da!

L.S.: Am asistat, la zece ani, la percheziția casei, percheziționarea casei, la arestarea tatălui meu. De fapt, eu eram... vedeam, așa, printr-o deschizătură de ușă... Eram în pătucu' meu și m-am speriat când au bătut în ușă și au intrat. (...)

S.E.: Au venit noaptea, nu?

L.S.: Noaptea se venea, într-o Volgă neagră, după orele două-trei. Cine s-a uitat la ceas?! Bineînțeles că nu m-am uitat la ceas! A doua zi am întrebat-o pe mama ce s-a întâmplat. Mama m-a liniștit: că va veni tata. Nu i-a dat nici haine, nici pachet, nimic! Și am plâns! Am așteptat! În zadar... După două-trei luni, mama a primit un ordin de deportare. Și, cine erau deportații, cine erau acești *dușmani ai poporului*?! Iar, în afară de familiile deținuților, mai erau și moșieri, comercianți, dar nu cei mari! Și cei mari și cei mici! Aveai o dugheană, erai cizmar, erai *exploataitor, dușman al poporului*...

Am mers șapte nopți, că ziua nu se putea merge...

S.E.: Aaam(...)!

L.S.: Numai cu trenul de vite, într-un tren de vite, cu paie pe jos, în care n-am putut să luam decât 25 de kilograme, așa parcă luam.

S.E.: Cam în ce lună?

L.S.: În luna iunie. Deci tata a fost închis pe 14 aprilie și noi am fost deportați pe 3-7 iunie, primele anunțuri și unii au fost anunțați cu cai, cu călări, cu milițieni călare pe cai... Și ne-au dus pe noi tocmai în Nordul Moldovei...

C.T.: Și știți ce se întâmplă, ce urmează să se întâmple?

L.S.: Nu știam! Credeam că plecam în Siberia! Când am coborât acolo și am auzit grai românesc, am răsuflat ușurată... ahuu(..)!

Ce s-a întâmplat? Sunteți curioși ce s-a întâmplat după aceea?

S.E.: Da!

L.S.: Ni s-a dat câte o cameră. Într-o locuință, eram trei persoane, toate îngrămădite într-un pat! N-aveam sobă până la Crăciun! ... Și milițianul a fost mai omenos și i-a spus văduvei aceleia unde am stat să ne pună un Godin, nu știu dacă știți voi ce e ăsta... Și am avut și noi cu ce să ne încălzim!

Mama lucra alături de ceilalți la Fălticeni, deci la vro patru kilometri, și încă vro doi prin oraș. Cărau dulapi. Știți ce sunt dulapii? Niște căpriori, din ăia de casă, grei... Mama era o bucătică de femeie, 46-48 de kilograme. Vă dați seama că dulapul avea mai mult de jumătate din greutatea ei!

În ... eram singura care învăța, ceilalți fiind mai mari. Învățătoarea îmi dăduse voie să dau examen, că în clasa a IV-a se dădea examen de absolvire, și am dat examen, toamna, la matematică și limba rusă, că făceam rusa în clasa a IV-a. Era o sovietizare forțată a țării și eram

singura care avea foaia matricolă încheiată. Ceilalți nu au mers la școală... Am mers la școală până prin noiembrie, înainte de Crăciun. Cel mai mare cadou pe care mi l-a făcut mie Moș Crăciun, dar atunci nu era Moș Crăciun, era Moș Gerilă, a fost eliminarea mea din școală! A intrat directorul - și acum țin minte vorbele pe care mi le-a spus: „Tu ești dușman al poporului! De mâine nu mai vii la școală!”

Vă dați seama, un copil de 11 ani! Nici nu aveam încă! Nu împlinisem! Să fie dușman al poporului! M-am dus plângând la mama! Dar *asta* suntem noi! Tu ești copilul nostru: noi - dușmani ai poporului - ești și tu. Da, dar *ăsta* este un popor foarte mare și eu sunt foarte mică! *Asta* este situația!

C.T.: Dar știți pentru ce v-a... (*n.n. eliminat din școală*)?

L.S.: Pentru că tata... pentru că tata era deținut. De aceea ne-a ridicat și ne-a trimis în deportare. Cum, un copil care să aibă tatăl arestat, deținut politic...să continue școala!

S.E.: Dar știți unde este tatăl arestat?

L.S.: Am aflat după câteva luni, am primit acolo, la Rădășeni, am primit o carte poștală în care tata scria că este la Târgu Ocna și să îi trimitem alimente neperisabile și câteva schimburi. Această carte... După ea am făcut un scenariu radiofonic. Dacă sunteți atenți, o să se mai transmită acest spectacol radiofonic. Și a jucat Maia Morgenstern în rolul mamei. A jucat Manuela Ciucur în rolul fetiței Mioara și a jucat Eugenia Bosânceanu în rolul bunicii. Este foarte bine realizat spectacolul! A ajutat foarte bine scenariul. Și, în partea a doua, *Un om nevinovat*, este despre detenția tatei.

C.T.: Puteți să îmi spuneți și mie: când a fost eliberat tatăl dumneavoastră, ce sentiment ați avut?

L.S.: Nu te grăbi, scumpule! Stai, că mai avem până atunci!

Deci, am fost dată afară din școală! Am învățat singură și, după moartea lui Stalin, ați auzit de Stalin, marele satrap al Omenirii...

S.E.: 1953.

L.S.: Atunci, în '53, ne-a dat voie să dăm examen, la fără frecvență. Toți copiii am dat examen toamna, ca și corigenții, deși eu eram premiantă, alții erau și ei premiați. Și am plecat...După doi ani de zile am plecat la Giurgiu înapoi. Casele erau ocupate și am stat la niște rude...

S.E.: Deci...

L.S.: Si acum vin eu cu răspunsul tău...

C.T.: Cum ați fost reprimată în orașul natal?

L.S.: Cu flori la gară! (*n.n. interviuata glumește*)

C.T.: Voiam să știu dacă ați fost oarecum marginalizată?

L.S.: Aaa! Imediat! Deci, m-ai întrebat cum a venit tata și ce sentiment am avut. Eram la masa de Paște, la o masă sărăcăcioasă, că toată lumea era săracă, nu numai noi. Noi eram mai săraci, dar și ei erau destul de săraci,

la niște mătuși. Eram acolo și verișoara mea a chemat-o pe mama:

- Tanti, a venit un cerșetor!

Când mama s-a dus și l-a îmbrățișat eram foarte nedumerită: era un bătrân, cu barba albă și cu mustăți, ca un Sfânt, dar îmbrăcat ca un cerșetor, pentru că totul se deteriorase.

C.T.: Da...

L.S.: Și eram așa, foarte stingheră, nici nu l-am îmbrățișat! Și atunci tata mi-a spus: „Lăcrămioara, vină! (ei îmi mai ziceau Livoara), vină și mă îmbrățișează! Ce, ți-e frică de mine?”

„Nu, tăticule, nu mi-e frică, dar nu te-am cunoscut!”
Făceam eu atunci... Uite, și acum lacrimez...

S.E.: În ce an s-a petrecut (*n.n. această revedere*)?

L.S.: În '54, în 25 aprilie, de un Paște. Și acel Paște a fost fericit pentru noi! În sfârșit, am reușit să intrăm în casa noastră, după 14 ani! Pentru că noi nu locuiserăm în casa noastră nici înainte de deportare. Ea a fost ocupată de ruși, pentru mult timp și, acum, erau funcționari de la pod... Pentru că ei, comuniștii, spuneau că ne-au trimis ca să facă rost de locuri pentru cei care lucrau la „Podul Prieteniei” (*n.n. Podul Ruse-Giurgiu*). Deci, copiii, când vă duceți în Bulgaria, Turcia, Grecia, să știți că podul acela este făcut cu lacrimile noastre!

S.E.: Da...Impresionant! Nu știam lucrurile acestea!

L.S.: Să spuneți și altora, că, de aici (*n.n. din Giurgiu*) au plecat 823 de oameni! Au fost forțați să plece! Și podul acesta a fost ridicat cu lacrimile lor! Mă scuzați! (*n.n. Stoenescu Lăcrămioara plânge în timp ce povestește*).

S.E.: Da...Acestea-s riscurile acestui interviu...Să revenim la momentul întoarcerii dumneavoastră în Giurgiu, cum au spus copiii. Cum v-au primit cei care vă cunoșteau și rămăseseră acolo?

L.S.: A (...) nu au făcut (...). Copiii m-au privit ca și cum plecasem ieri! Au fost foarte solidari cu mine, dar nu m-au întrebat nimic. Era o conspirație a tăcerii. Nimeni nu întreba unde ai fost, de ce ai fost, pentru că li se spusese că noi ne-am mutat din oraș și că poate nu mai venim sau poate că venim... Și ei nu mai întrebau. Probabil că părinții lor i-au învățat... Că acasă primeai educație să taci, să nu spui nimic, pentru ca să nu ne ridice și pe noi.

S.E.: Da, era acea frică...

L.S.: Da, acea frică îți intrase în oase, în sânge, în inimă și în creier. Și nu întrebau nimic! Dar ei (*n.n. copiii*) s-au purtat ca și când nu s-ar fi întâmplat nimic!

Tata nu a avut serviciu un an de zile, mama nu a avut serviciu jumătate de an de zile! Au vândut tot ce am avut de preț din casă! Până când și cerceii primiți de la bunica paternă!

Și tata i-a spus mamei, când mama a întrebat: „Ce o să zică fata? Sunt cerceii primiți de la ai ei.” „Fata e deșteaptă, e mare, are să înțeleagă...”

Dar și acum mă gândesc la cercei...

S.E.: Da, nu mai știți firul, ca să îi recuperați?

L.S.: A, nu, erau niște Napoleoni (...) Erau niște Napoleoni!

S.E.: Dar unde a reușit tata să se angajeze când a venit din închisoare?

L.S.: S-a angajat la aceeași întreprindere, după ce a dat-o în judecată. A dat-o în judecată, pentru că el avea primit din închisoare să se angajeze la vechiul loc de muncă. Dar, bineînțeles, că în comisia de litigii, că așa era atuncea... A dat în judecată întreprinderea și l-au angajat. Dar el era avocat, și l-au angajat sub nivelul lui de cunoștințe! L-au angajat ca registrator.

Voi în ce clasă sunteți?

C.T.: a XII-a

D.A.: a X-a.

L.S.: A XII-a! Știu, dacă te duceai acolo, te primește și pe tine ca să faci, să înregistrezi niște cereri. Vă dați seama, ca avocat ce trebuia să fie!

C.T.: Da...

L.S.: El nu mai avea drept să profeseze.

C.T.: Toate astea credeți că este din cauză că a fost închis și colegii l-au privit cu alți ochi?

L.S.: Colegilor cred că le era frică să fie solidari cu el, dar l-au primit pentru că a câștigat procesul. Însă el a stat tot timpul pe un post inferior... De-abia în ultimii ani înainte de pensie i s-a recunoscut diploma și a luat un salariu mai mare. Dar, ca o nostimadă, mama a avut tot timpul serviciu și spunea: hai să fiu și eu casnică! Sunt nevastă de pretor! Tu ai salariu mare - avea de două-trei ori mai mult ca ea - și i-a spus: „Poți să stai acasă, să fii *doamnă*, dar nu știi ce se întâmplă! Eu poate nu am să mai fiu, cine știe atunci ce se poate întâmpla...” Și mama a continuat serviciul...

S.E.: Avea studii superioare?

L.S.: Nu, avea doar liceul.

S.E.: Mă scuzați că vă întrerup...

L.S.: Iar la sfârșit mama avea pensia mai mare ca tata cu 100 de lei! Și tata a fost un vizionar. Tata i-a spus: „Tu o să trăiești douăzeci de ani după mine!”

Douăzeci de ani a trait!

S.E.: A intuit foarte bine...

L.S.: Da, da! Extraordinar!

S.E.: La liceu ați resimțit cumva efectele arestării tatei?

L.S.: La liceu, nu.

S.E.: Ați avut de suferit?

L.S.: Nu, dar la facultate, când, în '59, când am terminat-o eu liceul, se intra pe baza unui dosar de bursă. Dosarul acela de bursă: intrau fiii de muncitori și țărani colectiviști. Dacă nu aveai dosar de bursă intrai la comun, adică 10% din celelalte locuri. Să zicem: erau 200 de locuri... Făceți socoteala: câte erau pentru mic-burgezi, deci concureau pentru acestea...

S.E.: Cu examen!

L.S.: Cu examen! Toată lumea! Sigur, și eu am dat în primul an la teatru. Și de aceea fac și scenarii radiofonice, că îmi place teatrul! Și acolo era un loc de fete și unu de baieti. Am fost foarte curajoasă! Tăticul m-a lasat să dau acel examen pentru că îi era milă de mine,

să îmi oprească elanul. Dar el știa că n-am să intru în al doilea an. Am dat la filologie. Sunt profesor de română. Și am dat la filologie! Am luat note bune. De exemplu, la istorie am luat nouă, dar meritam zece! Dar aveai acolo dosar și mai scădea și la română...

S.E.: La dosar...

L.S.: La dosar! Era dosarul aicea, îți dădea patru la social și, cu media respectivă, împărțeau până ajungeai la șapte și ceva sau șase și ceva, ori la filologie se intra de la 7.60 încolo. Deci nu puteai să intri. Era imposibil! Și să vă spun ce mi s-a întâmplat la română, la literatură... La literatură mi-a căzut „Mitrea Cocor”. „Mitrea Cocor” știa toată lumea, știu că din critică copiii nu învățau. Nici acum, cred, din critica literară, nu se învață, dar eu știam din Paul Georgescu, știam ce se scrisese atunci și, când m-a ascultat, m-a întrebat profesorul. A zis profesorul: „Nu știi cine era Mitrea Cocor? Știe toată lumea!” Dar pe mine trebuia să mă întrebe ce nu știe toată lumea, ca să nu știu nici eu. „Dragă!” „Dragă” - nu știu dacă mi-a spus - „dragă, te rog să îmi spui despre Păuna mică, Păuna mică, de Sadoveanu!” Dar zic: „Nu scrie în carte și nici doamna nu mi-a spus!” „Dar tu de unde ești?” „Din Giurgiu.” „Și acolo nu aveți bibliotecă?” „Ba da!” „Și la bibliotecă nu există?” Eu, copil „prost”, să zic că la noi nu a fost... „Da, dar, dacă nu mi-a recomandat nimeni, nu am citit!”

„Patru”. La gramatică am făcut perfect, am luat zece. Zece și cu patru, șapte, și cu nota de la istorie universală, că acolo se dădea și istorie universală... toată lumea ieșea cu trei, cu patru, cu cinci, așa era. Astea care erau la dosarul de bursă, mă rog, le mai dădea un șase, le mai dădea un șapte, mă rog! Eu am luat opt! Deci am luat notă foarte bună! Meritam zece, dar nu am luat hai, nouă! Au adunat, au făcut media, am căzut. Am luat la scris, alții nu au luat. Și tata mi-a zis: eu sunt bolnav de inimă! Fă o școală tehnică! Și am făcut o școală tehnică! Și, după aceea, am intrat în bibliotecă! După 1963... a fost mai bine, nu s-a mai mers după dosare de bursă. S-au desființat dosarele de bursă și intrau toți, după merit. Chiar și copiii de popă și de deținuți politici, dar eu, în anul acela, 1963, eram deja la bibliotecă și am mai stat un an și am intrat în '64. După aceea nu am mai avut așa... Se mai domolise chestia cu dosare, cu... Nu a mai fost chiar ca în epoca dejistă. Zic eu că epoca dejistă a fost cea mai grea.

S.E.: Patru-cinci ani? Cât ați făcut la universitate?

L.S.: Cinci ani.

S.E.: Cinci ani...Și ați primit repartiție?

L.S.: Am primit repartiție la Lisa, Lisa lângă Alexandria. Însă eram căsătorită și am pretextat că nu pot, fiind căsătorită și am primit o negație și am fost suplinitoare până în 1978, când am intrat în concurs, în București. Am făcut naveta nouă ani.

S.E.: Unde ați predat?

L.S.: Am predat întâi trei ani, pe franceză. Că și aici a fost frumos. Am scris și eu ceva. la să vedem dacă

reușesc să editez. Inspectorul mi-a dat decizia - și eu, profesor de română, citesc acolo: „Va preda în comuna Butimanu, limba franceză.” Am plecat, n-am citit. Afară am citit și m-am întors: „Domnule inspector, cred că ați greșit aici! Eu sunt profesor de română!” Și zice: „A, nu știi! Dă-o-ncoace, că, uite, câți așteaptă afară!”

„A, nu, că și eu știu să predau!”

S.E.: Făcuserăți franceza?

L.S.: Da, știam, predam franceza în trei localități diferite: Bâldana, Butimanu și 30 Decembrie.

S.E.: Învățau copiii? Vă întreb profesional.

L.S.: Daa... Copii de țară, dar învățau! Îți sorbeau cuvintele! Era o relație! La Călugăreni, când am mers la Călugăreni, nici în București nu am avut asemenea copii cumiți și buni! Și erau și la generală și la liceu, dar erau așa de... Și aveau acolo cabinet fonic pentru limbile străine.

S.E.: La țară!

L.S.: La țară! La Călugăreni! Cabinet fonic, patruzeci și cinci de mii dăduse directorul să îl facă! 45.000 de lei costa o casă! Era un apartament ...și puteai să controlezi. Intram și eu la română acolo și ziceam și eu verbul: așa e la imperfect, perfectul simplu, sau mai mult ca perfectul. Și copiii apăsau pe buton și eu vedeam de la platforma asta de comandă. Vedeam toată clasa și doi-trei nu știau. Era un control extraordinar!

Ș.E.: Da. Mulțumim!

Ș.E.: Când ați mai simțit, așa..., urmarea arestării tatălui?

L.S.: Tot timpul! Tata a fost urmărit de Securitate după ce a venit, douăzeci de ani, până a murit. Am găsit dosarul informativ al tatălui meu. Deci avea un dosar de 100 de pagini, cu tot felul de note informative, date și de unii colegi, dar nu sunt deconspirate.

Și mi-au spus că nu pot deconspira pentru că mai au copii, mai au nu știu ce. Și zic: bine, da, oameniiăștia au peste 100 de ani! Tata ar fi avut 105! Și aceia, hai, să zicem că erau mai tineri, da cu cât să fii fost? Tata avea 45 când l-a luat. Vă dați seama, la 45, la 47... Părinții voștri câți ani au?

T.C.: 43.

L.S.: Ca părinții voștri, numai că eu eram mai mică. M-a făcut mai târziu. El era ca un moș, era ca un moș din cauza necazurilor și a pușcăriei. Poza lui, uite, îmi pare rău că nu am o carte „Copii, dușmani ai poporului”. Am să vorbesc cu domnul Olteanu și am să vin neapărat aici să vorbesc cu copiii dumneavoastră. Ținem legatura, vă dau e-mailul, pentru că e păcat să nu vadă. Deci, poza tatei, când a fost, la 45 de ani, arestat, și cu poza când a venit, după doi ani, dacă pui poza aceea, după doi ani, cu poza din anul morții lui, la 67 de ani, zici că e mai bătrân decât înainte de moarte! Așa era de consumat și de chinuit!

Ș.E.: Pentru că suntem aici, la simpozionul „Experimentul Pitești”, știți ceva despre acest fenomen?

L.S.: Despre „Experimentul Pitești” am aflat când s-a făcut public în „Memoria”, altfel nu știam. Păi, nu știam! Întreb eu: „Da' despre deportările din Giurgiu știți?” Păi, vedeți?! Nu știm unii de alții! Tocmai de asta trebuie să ne trezim, pentru că a ști ce se întâmplă. Eu scriu acum cartea organizației școlare, organizației unor tineri de la Liceul „Matei Basarab” din București. E acest domn care sponsorizează. A sponsorizat și o parte din „Experimentul Pitești” (*n.n. simpozionul*) și care cumpără cărți și, datorită lui m-am dus la „Lazăr” și la „Matei Basarab” și am împărțit cărți copiilor, care stăteau la coadă ca la carne și ca la pâine. Erau câte o 100 de copii care stăteau să le dau. Pentru o pâine sau pentru carne stăteam, uite, ca de aici până în ... Eeee, acum au stat pentru cărți și acum le fac poze și le postează undeva pe site-ul și pe e-mail-ul, știți ce este - Institutul de Investigații a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc, să le postează acolo, să se vadă cum stau copiii la coadă la cărți! Deci, cine spune că tineretul nu vrea să știe este o blasfemie asupra tineretului.

Ș.E.: Tatăl dumneavoastră știa ceva despre „Fenomenul Pitești”?

L.S.: Eu cred că știa, dar știți cum era la noi în casă: era conspirația tăcerii; tabu; și tata mi-a spus: „Tăticule, nu îți spun nimic, pentru că există un rus, un inamic public, Pavlic Moruzov, care și-a turnat părinții. Deci, în momentul în care un copil este bătut sau șantajat, a fost în stare, da, asta, nu că a fost bătut, așa erau ei îndoctrinați, îndoctrinați să spuna tot: că ăsta nu și-a plătit cotele și taică-său, nu rețin dacă nu a fost chiar închis, a fost, precis, dar nu știu dacă a fost și omorât. Deci, tata mi-a spus: dacă te iau și te chinuie și te bat și te... asta și tu nu ai ce să spui, dacă eu nu vă spun. Și mamei la fel: dacă eu vă spun ceva, o să vă bată de o sa vă rupă să spuneți și până la urmă o să spuneți și îmi faceți rău și mie și vă faceți rău și vouă. Deci, nu vă spun nimic! A murit și nu ne-a povestit nimic! O fi știut, nu o fi știut despre... (*n.n. Experimentul Pitești*) nu știu, dar ce vă spuneam deăștia, doisprezece, care au pus și certificatul de deces la sfârșitul dosarului...

Ș.E.: Vă mulțumim foarte mult pentru interviu! Vă rog să ne spuneți numele dumneavoastră.

L.S.: Lăcrămioara Stoenescu, autoarea cărții „Copii, dușmani ai poporului. De pe băncile școlii în închisorile comuniste” și „Memoria stigmatelor”, prezentate azi la PERT 2012 tuturor celor care au avut bunăvoința să asculte.

Ș.E.: Sunteți de acord ca transcrierea interviului să apară într-o lucrare de specialitate?

L.S.: Sigur că da! Și m-aș bucura dacă interviul ar apărea într-o lucrare a lor, după ce termină facultatea! Și voi, ca piteșteni, aveți datoria de onoare de a prelua cândva ce face domnul Aristide, ce face domnul Popa, de a se cunoaște ce s-a întâmplat la Pitești și... ceea ce v-am povestit eu!

Ion Nania, fost redactor-șef al revistei „Restituiri Pitești”

Jean DUMITRAȘCU

Mi-e tare greu să scriu despre un om pe care eu și tot neamul meu l-am cunoscut atât de bine! Doar sentimentul datoriei îmi dă acea putere minimă de a rememora câteva lucruri despre cineva tare drag și respectat. Omul căruia i-am spus întotdeauna Domnul Profesor a ieșit la pensie ca profesor suplinitor la o școală generală piteșteană. Aspect aflat târziu, după 1990, fiindcă, în clasa a XII-a, pe când era încă în activitate, un coleg de la Liceul „Bălcescu”/Colegiul „Brătianu” (Pose, Marius Paraschivescu) îmi mărturisea că cel mai bun profesor dintre toți pe care îi avusese în 12 ani era tocmai consăteanul meu, dl. Ion Nania. Aspect revelatoriu, fiindcă, datorită dârzeniei de care a dat dovadă în a preda istoria adevărată, nu trucaută de sclavii ideologici ai comunismului românesc, nelăsându-se niciodată învins, a fost pedepsit de fostul regim. La propriu (prin bătăile din beciurile Miliției, de care a avut parte în prima tinerețe) și la figurat (ținut la marginea societății, suplinitor).

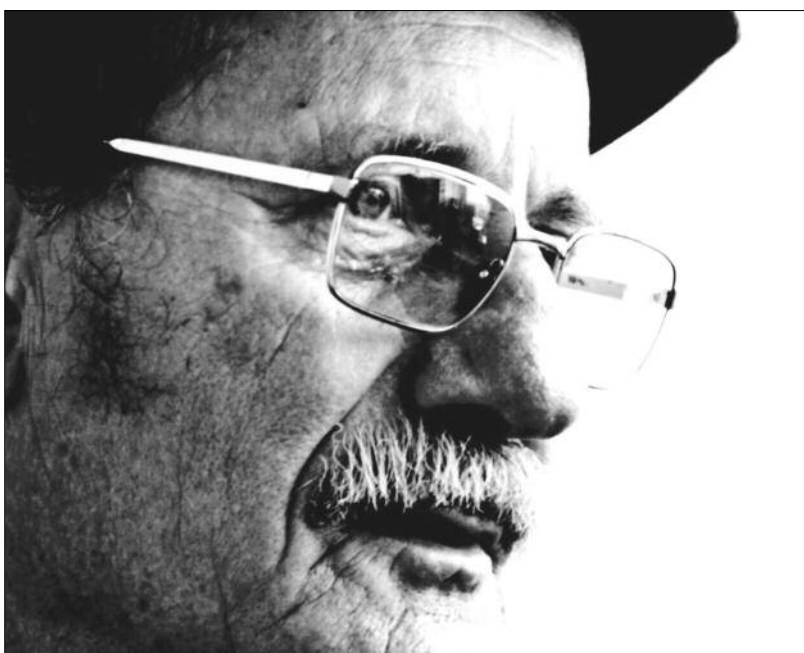
Istoria s-a răzbunat oarecum în ultimii ani ai vieții, fiindcă a fost invitat să-și lanseze impresionanta monografie despre Mozăceni, în 2005, sub cupola Academiei Române. Un istoric ce merita, judecând după spiritul enciclopedic, măcar statutul de profesor universitar, nu de „suplinitor” de școală. Un istoric argeșean pe care Romulus Vulcănescu prefera să se bazeze, în tratatul „Mitologia română” (1985), iară nu pe C.C. Giurescu. Un argeșean care, lovit de istorie, bazându-se pe înțelepciunea poporului român, publica

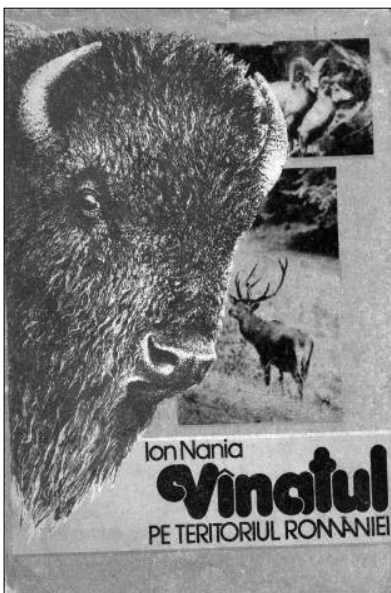
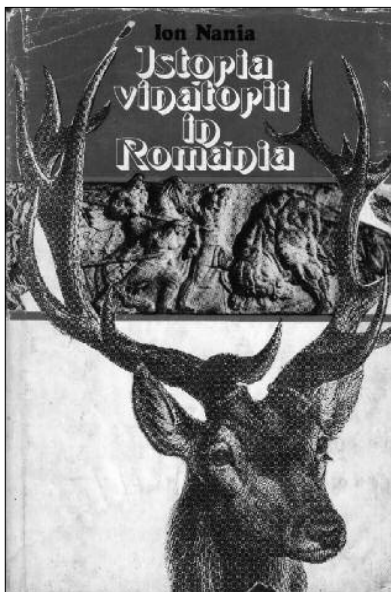
volume academice de istoria vânătorii și vânatului, dar în care era vorba de români adevărați, de vechi obiceiuri strămoșești și de demnitatea pierdută. Dar nu despre opera Domnului Profesor vreau să vorbesc acum, ci despre ceea ce știu eu despre Omul Ion Nania. Câteva amintiri...

Ar fi rămas un țăran român autentic, dacă, la șapte ani, nu l-ar fi descoperit Vladimir Streinu pe când păștea oile în marginea Pădurii Mozacu și nu l-ar fi rugat să îi spună o poezie. Știa una învățată de la mama sa (lelea Dina, cum îi spuneam și eu pe când eram copil), care s-a dovedit a fi o variantă a „Mioriței”. Impresionat, Vladimir Streinu a mers cu birja la lelea Dina (tatăl era din flori, Șerban, din Mozacu) și i-a oferit o sumă de bani importantă spre a-și da copilul la școală. O mărturisire pe care mi-a făcut-o în casa lui nea Gicu, un alt copil din flori („vinovat” ar fi tataie Costică Dumitrașcu) și căruia îi dedicase o poezie în 1955.

Mamei mele, Gica, i-a fost profesor de istorie la Teiu. Tatălui meu, Ilie, i-a fost profesor de viață (tata nu a uitat, sub amenințarea unui boxer antrenat din greu la un club din București, viitor „Steaua”), gustul tutunului, fiindcă îl prinsese că... fuma în vreme ce păștea oile tocmai în pădure). De altfel, părinții mei mi l-au oferit de timpuriu ca model de om și cărturar, dorindu-și, în schimb, să am parte de norocul căruia Domnului Profesor i-a lipsit.

Pe Domnul Nania l-am cunoscut din copilărie, pe când alergam după licuricii de pe ulița bunicilor. Casa bunicilor mei se afla exact peste drum de casa lelei Dina

(Constantina Nania-Șerban), la care poposea, în vacanțe, și Domnul Profesor. Era bun prieten cu tataie, Radu Badea. În nopțile de vară plecau la pescuit, nu atât pentru cei câțiva peștișori scoși din gărlă, ci pentru a sta de taină. Tataie vorbea, dl. Nania asculta, nota. O legendă, un cântec de lagăr...

Mărturisesc public că mulți ani m-am mulțumit doar să-l salut, fiindcă realmente mă intimidă. Legenda îl preceda (prin ceea ce știam de la părinți, bunici, alte neamuri), tot satul nostru se mândrea cu Domnia Sa. De la tataie știam de cercetările arheologice inițiate, între 1956-1963, de pe Valea Mozacului, cercetări valorificate de dl. Nania, care ne-au pus pe hartă drept cea mai veche așezare omenească din România. Tataie participase la săpături, îmi vorbea de uneltele de silex și topoarele de piatră găsite... Eu tocmai învățam la școala primară lucruri legate de cultura de prund pe care tocmai Domnul Profesor le descoperise la noi! Cum să îndrăznești să mai calci prin fața unui asemenea om?! Și mai știam cum mă „ușuia” tataie, ca nu cumva să prind ce taineau, lucru ce se repeta și acasă la tata, unde veneau doi unchi tot la taină, ca să discute despre o istorie la care nu trebuia să am acces. Încă.

Flăcăiandru, participam cu fratele meu la „Masa bradului”, duminică dimineața, la nunțile din sat (la fedeleșul de sâmbătă seara participau

doar majorii). Destul de des, fiindcă neamurile se contopeau, Domnul Profesor era prezent la masa celor tineri, exclusiv din dorința de a ne vorbi, cu glas puternic și totodată blajin, de pe scena lăutarilor, despre istoria satului nostru – ce familii de haiduci l-au fondat (Badea, Nania, Micu), când satul a fost ars complet într-o luptă de la 1535 a domnitorului Radu Paisie cu turcii, cum s-a numit, pe vremuri, satul nostru - Aleșii, nu Leși/Leșile -, despre istoria satelor dispărute din jur, alături de multe legende. Inevitabil, încheia cu urarea să ne păstrăm tradițiile și să fim mândri că suntem pui de țărani români adevărați.

Târziu, pe când eram ziarist, în casa unchiului nea Gicu Neagu, participam la discuții grele pe teme istorice. Practic, doar puneam întrebări, în rest ascultam. Avea un farmec unic. Falnic, dar cu glas molcolm și grav. Emanând pace, dar de o fermitate extremă. Îmi vorbea mult de bunicii mei prea devreme dispăruți, lucruri tainice.

Și iată că viața m-a adus director, o vreme, la Centrul Cultural al Municipiului Pitești. Cum una dintre publicațiile C.C.P., „Restituiri Pitești”, lăncezea, i-am oferit direcția acesteia. Au apărut doar câteva numere sub conducerea sa. Era de o intransigență fără limite. Veneau tot felul de propuneri de publicare, desființate imediat: „Ce aduce nou acest articol în istoriografie? Cu două-trei citate

Ion Popescu-Șireteanu

Istoricul și etnologul ION NANIA

biografii Rălicești, Tradiții și legende istorice și toponimice. **Legende despre plante** și **Legende despre animale** și se încheie cu un **Vocabular**.

Pe coperta a patra a cărții sunt scrise următoarele cuvinte, semnate de Ștefan Negrea: „Trebuie spus din capul locului că profesorul Ion Nania, arheolog, istoric, istoric al științei, etnolog și biolog în egală măsură, a realizat o monografie unică, scrisă într-o românească neoașă – cea mai completă și mai documentată științific din câte mi-a fost dat să citesc. Din cartea acestui pasionat om de știință, de o erudiție enciclopedică, răzbată mândria de a fi «din Vlașca, din Mozăceni» - sat cu nume străvechi și frumos de origine geto-tracă”.

Alte carte publicată la aceeași editură, în 2009, este **Rusaliele, sărbătoarea multimilenară în spațiul românesc**. Aceasta are un **Cuvânt înainte** semnat de Alexandru Mircășidan, noul director al Centrului. „Pentru că obiceiurile, credințele și ritualurile din cadrul acestei sărbători fie au fost interese de reprezentanți regimului comunist, fie au fost interpretate eronat, autorul își propune să clarifice originea și semnificația lor, apelând la argumente

finesc, prin explicarea numelui localității. Spațiul nu se îngăduie să prezentăm mărșur sumarul cărții, dar amintim de **Marea răscoală din 1961** (pp. 600-613), **Vierșul suferinței noastre** – folclor anticomunist (pp. 614-619), **Folclor** (pp. 620-717), **Eroii neamului** (pp. 731-747), **Toponimia comunei Mozăceni** (pp. 748-766), **Vocabular** (pp. 768-773).

În anul 1977, Ion Nania a publicat prima lui carte, **Istoria vânătorii în România (Din cele mai vechi timpuri până la instituirea legii de vânătoare – 1893)**, la Editura Ceres, 278 pagini, o monografie deosebit de valoroasă, unică în felul ei.

Dar cercetătorul a rezumat întreaga lucrare pe care a realizat-o într-un plan foarte larg, în patru volume, circa 4.000 pagini dactilografate, cu titlul **Istoria vânătorii noastre și a vânătorii din cele mai vechi timpuri până astăzi**. Lucrarea are o importanță excepțională pentru istoria și etnologia poporului român. Pentru a se înțelege mai bine conținutul acestei monumentale scrieri, prezentăm și subtitlul primului volum: **Mărturi arheologice, istorice, folclorice, mitologice, etnologice și toponomastice despre**

Puternic legat de lumea rurală și de satul natal, Ion Nania a pregătit și a publicat, în 2004, la Editura Paralela 45, monografia *Mozăceni – o veche așezare din fosta țară Vlașca*. 800

Revista Argeș, 4/2016

dintr-o carte citită recent nu te poți numi istoric. Nu încurajez recenziile, ci cercetarea arhivelor și cercetarea de teren”. „Cum să scrii laudativ despre <Scânteia>, cum face asta?” Era pătimăș, nu-i suporta, deopotrivă, pe foștii legionari și pe foștii comuniști, fiindcă aceștia îngrădiseră ori impuseseră cu forța adevărul. Lubea și respecta libertatea mai mult decât orice. Nu suporta minciuna și „șmecheria”. Avea dreptate, dar a ajuns să scrie revista... singur! Lucru care, totuși, nu era admisibil. Am fost pus în situația incredibilă de a-i cere demisia! Și, Doamne, cât de mult îl prețuiam!

În fine, încă din 1990, doar ne câștigasem libertatea cuvântului, desființase, cu argumente, câțiva istorici ori/și oameni politici. Un serial lung, prin 1992-1993 – care ar trebui adunat de cineva într-o carte – s-a intitulat „Istoria unui partid bolșevico-legionar: P.N.Ț.C.D.”. Argumente zdrobitoare, documente. Toate, explică motivul dispariției P.N.Ț.C.D. de pe scena politică. Cu puțin timp înainte să moară, l-am văzut stând de vorbă, pe la fântâna muzicală, cu istoricul Petre Popa, pe care îl criticase. M-am bucurat în sinea mea, nu i-am deranjat, zorind la Primărie. Cine știe, probabil, ca orice țaran adevărat, își presimțea sfârșitul, și dorea să se împace cu toți...

Cum am spus, Domnul Profesor se impunea tuturor. Mă intimidă și când vorbea atât de frumos, la dezbateri publice, despre familia mea. L-am înțeles abia de Sfintele Paști, în aprilie 2007, când i-am descoperit, pregătit deja, mormântul de la țară. Ceea ce și-a scris pe cruce e definitoriu pentru cel care a fost. Un om prea mare într-o lume atât de mică. Un român printre atâția străini. Fusese conștient toată viața de acest lucru. De aceea a risipit semințe peste toate pietrele neamului.

Un uriaș regret am și acum. Că nu am ajuns la înmormântarea sa (15 decembrie 2009). S-a întâmplat chiar de ziua mea de naștere, dar nu asta a fost motivul, ci probleme de serviciu. Plus că a fost o vreme cumplită, viscol, cei câțiva piteșteni (Vasile Ghițescu, Marilena Lică, Nicolae Eremia) abia ajungând cu mașina la cimitirul din satul nostru. Păcat, a fost lume foarte puțină. Să te convingi ce înseamnă să faci cultură!, mi-a zis tata, care a fost prezent și pe care l-am sunat atunci, neștiind că, totuși, câțiva prieteni de la Pitești l-au condus pe ultimul drum...

După părerea mea, Tudor a fost purtat pe Calea Târgoviștei, strada care duce de la Flămânda către Mioarele, apoi în intersecția cu drumul spre Bilcești și Suslănești au urmat calea spre Suslănești, de acolo pe Valea Argeșelului, iar la Boteni, din drumul principal, au urcat spre stânga pe Muscele până la punctul numit La Poștă. Acolo se păstrează o fântână veche, o troiță și amintirea unui han unde călătorii poposeau. De acolo au coborât în Văleni și au ieșit la Lăicăi, la cunoscutul han Crucea de Piatră. Este puțin probabil să fi rămas noaptea acolo după o călătorie de 20 de km. Au mai făcut poate un popas în Malu cu Flori și au ajuns seara la marginea orașului Târgoviște, unde se afla un avanpost al armatei eteriste, după o călătorie de 50 km, la fel cât au parcurs în ziua precedentă de la Golești la Câmpulung. Graba cu care a fost dus arată frica eteriștilor de un conflict cu românii pentru Tudor, dar și apropierea trupelor otomane. Drumul vechi spre Târgoviște poate fi urmărit și astăzi cu ajutorul crucilor și altor monumente, dar și cu ajutorul mărturiilor, ba chiar a fost folosit până acum 70 de ani.

prof. Claudiu CĂLCÎ

Vezi pag. 14-16

